

دیوانِ شاہ نیاز

باہتمام

شاہ محمد سبطین (شیر) عرف شتویا نیاز

ناشر

نیاز ایکسپریس

خانقاہ نیاز، خواجہ قطب بریلی شریف
ملوپی

دیوانِ شاہِ نیاز

قطب عالم، مدار اعظم، حضرت مولانا شاہ نیاز احمد صاحب
بریلوی قدس سرہ الغفرین کے فارسی، اردو اور ہندی کلام کا مجموعہ
حسب الحکم، صاحب سجادہ حضرت حسنی میاں صاحب قبلہ
بآہتمام

شاہ محمد سبطین شیر عرف شہتو میاں نیکازی

ناشر

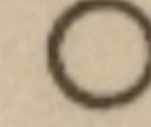
نیکازیہ اکیڈمی

خانقاہ نیکازیہ خواجہ قطب بریلی شریف

کتبہ: برقی الماسی بریلوی

جملہ حقوق محفوظ ہیں

نام کتاب — دیوان شاہ نیاز

از

قطب عالم حضرت مولانا شاہ تیار احمد نیاز

بریلوی قدس سرہ العزیز

باہتمام — شاہ محمد بسطین شبیر عرف شبومیان نیاز

ناشر — نیازیا کینڈی، خانقاہ نیاز یہ خواجہ قطب بریلی شریف

ہدیہ — ۳۰ روپے

ملنے کے پتے

۱ — خانقاہ نیاز یہ خواجہ قطب بریلی شریف

۲ — الحاج صاحبزادہ سید امجد علی نیاز فی فضل منزل اجیر شریف

۳ — الحاج محمد آصف علی صاحب گلی میرمداری فرشتخانہ دہلی

چند حروف

شاہ شبومیان نیاز

مدار اعظم قطب عالم حضور قبلہ سیدنا شاہ نیاز بریلوی علیہ الرحمۃ والرضوان کے عارفانہ کلام کے اب تک جانے کتنے مجموعے شائع ہو کر مقبول خاص و عام اور ذریعہ تازگی ایمان ہو چکے ہیں۔ زیر نظر مجموعہ نیاز یہ ایکٹمی کی جانب سے شائع کیا جا رہا ہے۔ کسی طرح کی خارجی ہو تو مطلع کریں اور اپنے مفید مشوروں سے نوازیں۔

زیر نظر مجموعہ کی ترتیب و طباعت میں جناب ڈاکٹر عبدالنعیم عزیزی صاحب کے تعاون کا مشکور ہوں۔

انگلاڈیشن انشمار اللہ تعالیٰ ہر اعتبار سے خوبصورت سے خوبصورت تر انداز میں پیش کرنے کی کوشش کی جائے گی۔

حضرت شاہ نیاز بریلوی علیہ رحمۃ اللہ

(مختصر سوانحی خاکہ)

از: ڈاکٹر کمال احمد نیازمی خواجہ قطب علی

قطب عالم مدار اعظم نیاز بے نیاز حضرت شاہ نیاز احمد صاحب قبلہ بریلوی رحمۃ اللہ علیہ مولانا علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ الکریم کی اولاد ہیں۔ ان کے اجداد بنجار کے شاہی خاندان سے تعلق رکھتے تھے۔

حضرت شاہ نیاز احمد ابن حضرت شاہ رحمۃ اللہ علوی ابن حضرت شاہ عظمت اللہ علوی ابن شاہ ابراہیم ملتانی ابن شاہ آیت اللہ علوی اندیجانی ابن شاہ حکمت اللہ اندیجانی ابن شیخ محمد اندیجانی از اولاد سیدنا محمد ابن حنفیہ رضی اللہ عنہ ابن حضور علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ۔

نام والدہ: سیدہ بی بی غریب نواز رحمۃ اللہ علیہا

سن پیدائش: ۱۲۴۲ بمقام سرہند شریف (پنجاب)

تعلیم: دینی اور شرعی علوم اور فلسفہ وغیرہ کا علم مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ اللہ سے حاصل کیا۔

بیعت و خلافت: (۱) سلسلہ چشتیہ: حضرت مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ

اللہ علیہ سے (۲) سلسلہ قادریہ: حضرت سیدنا عبداللہ بغدادی ثم راہپوری رحمۃ اللہ علیہ سے

ان سلاسل کے علاوہ صابریہ نقش بندہ قدیمہ وغیرہ میں بھی آپ کو خلافت و اجازت حاصل تھی۔

ورد و بریلی: حضرت مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کے حکم سے ۳۱، ۳۲ سال کی عمر میں بریلی بغرض رشد و ہدایت تشریف لائے خواجہ قطب میں خانقاہ قائم کی۔

ہندوستان سے باہر افغانستان، بنجارا، ہمرقند، بدخشاں وغیرہ سے بھی طالبان حق آپ سے درس لینے اور داخل سلسلہ ہونے کے لئے آتے رہتے تھے۔ مریدین کی تعداد لاکھوں میں تھی۔ آپ نے بے شمار تلامذہ اور خلفاء چھوڑے۔

آج آپ کا سلسلہ پوری دنیا میں پھیلا ہوا ہے۔

تصانیف: عربی، فارسی اور اردو زبانوں میں فقہ، حدیث صرف و نحو، عقائد و کلام اور تصوف نیز فلسفہ وغیرہ پر بیس سے زیادہ تصانیف آپ کی یادگار ہیں۔

کتبیں: شمس العین، یعبدون اور رسالہ منطق وغیرہ قابل ذکر ہیں۔ عربی فارسی، اردو اور ہندی میں دیوان بھی آپ نے چھوڑے۔ آپ کے کلام کا مجموعہ بارہا چھپ چھپ کر مقبول ہو چکا ہے۔

وفات: ۶ جمادی الثانی ۱۲۵۰ھ / ۱۸۳۳ء

حضرت شاہ نیاز بریلوی علیہ رحمۃ اللہ

(مختصر سوانحی خاکہ)

از: ڈاکٹر کمال احمد نیازمی خواجہ قطب علی

قطب عالم مدار اعظم نیاز بے نیاز حضرت شاہ نیاز احمد صاحب قبلہ بریلوی رحمۃ اللہ علیہ مولانا علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ الکریم کی اولاد ہیں۔ ان کے اجداد بنجار کے شاہی خاندان سے تعلق رکھتے تھے۔

حضرت شاہ نیاز احمد ابن حضرت شاہ رحمۃ اللہ علوی ابن حضرت شاہ عظمت اللہ علوی ابن شاہ ابراہیم ملتانی ابن شاہ آیت اللہ علوی اندیجانی ابن شاہ حکمت اللہ اندیجانی ابن شیخ محمد اندیجانی از اولاد سیدنا محمد ابن حنفیہ رضی اللہ عنہ ابن حضور علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ۔

نام والدہ: سیدہ بی بی غریب نواز رحمۃ اللہ علیہا

سن پیدائش: ۱۲۴۲ بمقام سرہند شریف (پنجاب)

تعلیم: دینی اور شرعی علوم اور فلسفہ وغیرہ کا علم مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ اللہ سے حاصل کیا۔

بیعت و خلافت: (۱) سلسلہ چشتیہ: حضرت مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ

اللہ علیہ سے (۲) سلسلہ قادریہ: حضرت سیدنا عبداللہ بغدادی ثم راہپوری رحمۃ اللہ علیہ سے

ان سلاسل کے علاوہ صابریہ نقش بندہ قدیمہ وغیرہ میں بھی آپ کو خلافت و اجازت حاصل تھی۔

ورد و بریلی: حضرت مولانا فخر الدین دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کے حکم سے ۳۱، ۳۲ سال کی عمر میں بریلی بغرض رشد و ہدایت تشریف لائے خواجہ قطب میں خانقاہ قائم کی۔

ہندوستان سے باہر افغانستان، بنجارا، ہمرقند، بدخشاں وغیرہ سے بھی طالبان حق آپ سے درس لینے اور داخل سلسلہ ہونے کے لئے آتے رہتے تھے۔ مریدین کی تعداد لاکھوں میں تھی۔ آپ نے بے شمار تلامذہ اور خلفاء چھوڑے۔

آج آپ کا سلسلہ پوری دنیا میں پھیلا ہوا ہے۔

تصانیف: عربی، فارسی اور اردو زبانوں میں فقہ، حدیث صرف و نحو، عقائد و کلام اور تصوف نیز فلسفہ وغیرہ پر بیس سے زیادہ تصانیف آپ کی یادگار ہیں۔

کتبیں: شمس العین، یعبدون اور رسالہ منطق وغیرہ قابل ذکر ہیں۔ عربی فارسی، اردو اور ہندی میں دیوان بھی آپ نے چھوڑے۔ آپ کے کلام کا مجموعہ بارہا چھپ چھپ کر مقبول ہو چکا ہے۔

وفات: ۶ جمادی الثانی ۱۲۵۰ھ / ۱۸۳۳ء

تاثرات بابت کلاشاہ نیاز

پیش کردہ
ڈاکٹر محمد نعیم انصاری

جناب معین فریدی

۱۔ "بلند ترین فلسفہ، سہل و سلیس انداز بیان اور رنگین ترین تغزل کا بہترین امتزاج آپ کے کلام میں پایا جاتا ہے۔"

(مجلہ میکش اکبر آبادی، اگرہ ص ۹۲)

جناب شفیق بریلوی، کراچی

۲۔ "اہل اللہ کی محفلوں میں جو آگ حضرت نیاز بے نیاز کے اشعار لگا دیا کرتے ہیں اس کا لطف صرف وہی قلوب اٹھا سکتے ہیں جو سوز عشق سے لذت اندوز ہو نیکی طلب و صلاحیت رکھتے ہیں اور جو قبول خاص دیوان شاہ بے نیاز کو خاصاً فقر و عرفان میں حاصل رہا ہے اور رہے گا۔ اسے معراج شاعری کے علاوہ اور کسی نام سے نہیں پکارا جاسکتا ہے۔"

ڈاکٹر طلحہ رضوی برق پٹنہ

۳۔ "آپ کا کلام توحید و تصوف کے حقائق اور رموز سلوک کا خزانہ ہے۔"

(اردو کی لغت شاعری ص ۴۴)

ڈاکٹر ریاض مجید فیصل آباد

۴۔ "اردو لغت کے فروغ میں ان کی صوفیانہ شاعری اور عشق رسول کا بھی عمل دخل ہے۔"

(اردو میں نعت گوئی ص ۳۳)

۵۔ جناب حکیم سید سلطان احمد نیازی، حضور قبلہ کا شعر سوز و گداز قلبی کا آئینہ دار ہے۔"

ایک تاثر

ڈاکٹر عبد النعیم عزیزی
۱۰ جولائی، بریلی شریف

عالم اسلام کے مشاہیر علماء و صوفیاء میں ایک ممتاز حیثیت رکھنے والی شخصیت قطب عالم، مدار اعظم، نیاز بے نیاز منظر عورت اعظم حضرت علامہ مولانا سید شاہ نیاز احمد نیاز بریلوی نور اللہ مرقدہ (ولادت: ۱۱۵۵ھ/۱۷۴۲ء وصال ۱۲۵۰ھ/۱۸۳۴ء) سے کون واقف نہیں، علم و فضل، تصوف و طریقت ولایت و کرامت اور شعروادب کے جہان میں ان کا نام نامی اسم گرامی اسی طرح ہلک رہا ہے جس طرح چین میں تازہ گلاب، مختلف ثقلی اور عقلی علوم فنون کے باوصف شعروادب کے کائنات میں تقدیس و تطہیر، خلوص و سادگی اور جذبہ کے الہتاب و ارتعاش کی جو روشنی آپ نے بکھیری ہے اس سے آج تک شاعری کی محبت کا شہستان منور ہے۔ حضرت قبلہ شاہ نیاز رضا، عربی، فارسی، اردو اور ہندی زبانوں پر بیک وقت عبور رکھتے تھے اور ان چاروں زبانوں میں آپ نے اشعار کہے ہیں بلکہ زبان کے وسیلے سے محبت الہی اور عشق رسالت پناہی اور انہیں محبتوں اور رحمت رحمت اللعالمین کے حوالے سے انسان اور انسانیت سے محبت کا پیغام دیا ہے۔ ان کی شاعری ان کی آپ بیتی ہے۔ واردات قلب کا حسین اظہار ہے اور محبت کا ایسا وجد آفریں نغمہ اور ترانہ ہے جسے سنکر انسانی ذہن کے درپے بھارا بد کی جان فرما ہواؤں

کے لئے واہو جاتے ہیں اور وجود انسانی کا ذرہ ذرہ سحابِ سرمدی کی سرشاریوں میں گم ہو جاتا ہے۔ اردو شاعری، اردو کی تقدیس اور نعتیہ شاعری یا اردو شاعری میں صوفیاء کرام کے کردار سے متعلق کوئی بھی تاریخ و تذکرہ ہو ہر جگہ حضرت شاہ صاحب قبلہ علیہ الرحمۃ والرضوان کا نام اپنی ان بان کے ساتھ چمکتا دمکتا نظر آتا ہے۔ پروفیسر ڈاکٹر ریاض مجید لکھتے ہیں۔ ”ان کا نعتیہ کلام زیادہ تر فارسی میں ہے۔ اردو نعت کے فروغ و ترویج میں ان کی صوفیانہ شاعری اور عشق رسول کا بھی عمل دخل ہے“ (اردو میں نعت گوئی ص ۳۳)۔ شاہ صاحب قبلہ کا عربی کلام بڑی ہی گرائڈی کا حامل ہے اور اس کا علمی مقام بہت ہی رفیع تر ہے۔ آپ کا فارسی کلام۔ جمالتان کی تمام سرستیوں اور انگڑائیوں سے پر وحدت الوجود کا والہانہ زمزمہ ہے ہر ہر لفظ جلتے رنگ کی طرح بجتا ہوا۔ سینہ میں نور محبت بھرتا ہوا انسان کو کسی اور ہی عالم میں لیجا تا ہے۔

بقول پروفیسر طلحہ رضوی برق :- ”آپ کا کلام توحید و تقصوف اور رموز سلوک کا خزانہ ہے“ (اردو کی نعتیہ شاعری ص ۴۴) قبلہ شاہ صاحب قدس سرہ العزیز کے اردو کلام میں متعینہ غنا صریح ہے۔ آپ کی ہندی شاعری بھی پریم کا مدھر گیت ہے۔ ہر موڑ میں نیاز کو جانیسی مت بورانی بپیت کی ریت کہا ہو ورت ہے سپاچ کہو گریانی من موہن جب چھب دکھلائی سر سو پھولی آنکھوں میں پریم کی زردی مکھ پر چھائی سر سو پھولی آنکھوں میں

دیوان فارسی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مناجات حضرت نیاز قدس سرہ

الہی حقی نبی نام !!	علیہ الصلوٰۃ وعلیہ السلام
حقی امام علی مرتضیٰ !	وصی نبی و ولی خدا !
بحق بتوں کہ زہراست او	نساء جہاں راویست آبرو
بحق امام حسن مجتبیٰ !	جگر گوشہ شاہ مشکل کشا !!
بحق امام شہید حسین !	شہادت ازو یافتہ زیب و زین
بحق امام شہدین و داد !	کہ نامش علی ہست و زین العباد

بحق امام که باقر خطاب!
 بحق امام که اوج غفر است
 بحق امام که موسی ست نام
 بحق امام علی رضا
 بحق امام محمد تقی !!
 بحق امام تقی زهرا
 بحق امام حسن عسکری
 بحق امام که مهدیست آل!
 بحق همه ذریات رسول
 بحق مجتبان و اشیاع شا
 بحق بنائے که بیت الحرم
 بحق ملائک که بر انقیاد
 بحق صحائف که بر انبیاء
 بحق همه اولیاء انبیاء
 بحق کسانے که با مصطفی

شنیدم اور از روی کتاب
 بصدق و صفا خلق را رہبرست
 از ویافتہ شرع و دین انتظام
 لقب ضامن و ثامن آمد و را
 کہ دین نبی شد از و منجلی!
 شفیع خلایق بر وز جزا
 کہ سوئے حقیقت کند رہبری
 جہاں منتظر کے شود اوعیال
 کہ ہستند شاں جملہ اہل قبول!
 بحق غلامان و اتباع شاں!
 بود نام او کعبۃ اللہ ہسم!
 کمر بستہ انداز سر اعتقاد
 بتعلیم خلق آمدہ از سما
 کہ بودند شاں خاصگان خدا
 شہادت گرفتند اندر غنرا

بحق کسانیکہ بامر تفضی
 بحق شہیدان دشت بلا
 بحق شہنشاہ دین غوث پاک
 بحق شہنشاہ این بارگاہ
 بحق کسانیکہ دیوانہ اند
 بحق حریفان زندانہ و ش
 بحق قلندر و شاں خاکسار
 بحق مشائخ کہ در راہ دیں!
 بحق کسانے کہ در علم و فضل
 بحق کریمان دین متین
 بحق ضعیفان پیرانہ سال
 بحق جوانان اہل صلاح
 بحق ہمہ مومنان جہاں!
 گناہان مارا بنخش ای کریم
 بہر مشکلاتے کہ داریم ما

رفاقت نمودند اندر و غنا
 کہ دادند جہاں در رضای خدا
 نوازندہ از سمک تا سماک
 کہ ہر فرد فطرت عالم پناہ
 بشمع جمال تو پروانہ اند
 کہ از جام عشقت شدہ بادہ کش
 کہ دارند از سلطنت ننگ و عار
 نجوم الہدی اند و شمس یقین
 بترویج دیں عمر کردند بدل!
 کہ ہستند دیں رانصیر و معین!
 کہ دارند در پارسائی کمال!
 علیہم تفتت باب الفلاح!
 کہ بردین و ایمان شدہ مرگ شان
 کہ اتی لیم و انت الکرمیم
 بفضل خود آساں بکن ای خدا

رہانیدہ کشتی نوح را
 بگرداب آفات افتاده ایم
 صرفنا اللیائے وایامہا!
 نگاہے بگا اے خدا برنگن
 زبلیس ابلیس ناچارہ ایم
 نجاتیم دہ اے خدا از بس بلا
 مراد است یاران این انجمن!
 بہر احتیاجے کہ دارند پیش
 برابر باب ایمان کشاب رزق
 شفا دہ مریضان اسلام را
 بکن از سر دینداران ادا
 نگہدار بر حال اہل سفر
 کسانیکہ مخزون و افسردہ اند
 ترحم علیہم رؤف العباد
 کسانیکہ کردند خود را خراب
 ز آفات طوفان عالم را
 بناشی اگر نا خدا چوں رہیم
 من العمر بالمعصیۃ والہو!
 لقد نقضی العمر طال الحزن!
 بہ تبعیت نفس اتارہ ایم
 بکن دور این نفس و شیطان ما
 بر آور بہ لطف خود ای ذوالمنن
 روا کن خدایا باحسان خویش
 کہ مفلس نہمانند ایشان بصدق
 بر ایشان کشاب انعام را
 تمامی فراغ بلطف و عطا
 کہ در رہ نیابند نقص و ضرر
 بحب علی نیز غم خوردہ اند
 اجر ہم من النار یوم التناد
 بنمہائے آل رسالت مآب

تفضل علی حالہم یا کریم
 بدہ مومنان را تو فتح و ظفر
 علامات کفر از جہاں دور کن
 بدین نبی رونق دہ تمام
 بدہ حاکماں را تو فوق خیر
 تفضل علی جملہ المومنین!
 خصوصاً بحال من زاد من
 رہائی مرادہ ز چنگ بلا
 بدہ قوت دل ز دین خودم
 ز نور ہدایت چسرا غم فروز
 منم در جہاں پر گنہ عیب کوش
 وضیعت عمرے بطول الا مل
 کہوں و ظلوم و جہولم چنایاں
 بسا گمراہاں از تورہ یافتند
 چہ باشد مرا ہم کنی رہبری
 باحسانک المستمر تقدیم
 بکن کافراں را ذلیل و بتر
 ہمہ کافراں را تو مقہور کن!
 کہ بر شرع قائم شود خاص و عام
 کز ایشان بیا بد ضرر یار و غیر
 لئلا یکنوا من الضالین!
 کہ جز تو نخواہم بدنیا و دیں
 بلائی کہ بر پاست بر ما ز ما
 قوی سینہ کن از یقین خودم
 شب تار ما را بکن پیمور و ز
 ہمہ عیب من پوش ای عیب پوش
 و کنت مضرًا بسور العمل
 کہ گویند بنید گاں الاماں!
 بریدند از خود تہو ساختند
 کہ گردم ز ہر عیب و نقصاں بری

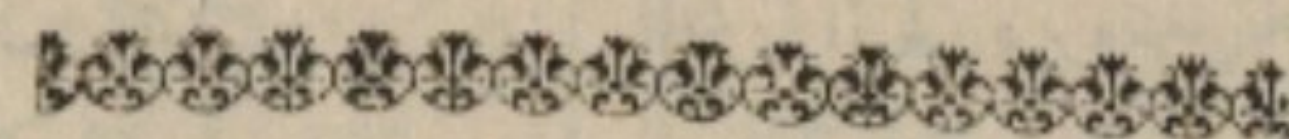
بدر خسرت زور و مکر فریب
 لسانی مع القلب فی الاعتراف
 بقید تن و بند جسم اسیر
 تویی داد و داد فریاد رس
 تویی شاید بزم کون و مکان
 منم بنده پُر گند شرمسار!
 فَإِنْ لَمْ تَكُنْ لِي شَفِيقٌ رَفِيقٌ
 منم ماہی قلم بے کراں!
 بخش کہ ہمہ عمر سر کرده ام
 بر سوی بحر خودم زیں سراب
 در معرفت بردل من کشای
 وَهَبْ مِنْ لَدُنْكَ الضَّمِيرَ الْمُنِيرَ
 بیگز از من و ما من و ما نیم!
 خطے برگناه وجودم بکش
 شراب محبت نوشاں مرا

کہ بر فقر کے بخشد این جام زیب
 بسور الخصال و بالا اعتناف!
 منم پائے در گل تویی دستگیر
 تویی بیکس زور راز و رو کس
 تویی نور بخش زمین و زماں
 تویی آفریننده آمرزگار
 اکن فی محیط البلاء غریق
 کہ افتاده ام در سراب جہاں
 در امواج خاکی بسر برده ام
 کہ از پای تا سر شوم غرق آب
 کہ ناید نظر جز تو از ما سوای
 فَإِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 کہ انیت گبری و ترساییم!
 خلاصم بفرما ازین کش مکش
 جد ساز از اہل ہوشاں مرا

ندانم کہ من کیستم خلق کو
 خبر دہ الہی مرا ز اں مقام
 ز دنیا و دنیہ ہم نیست بس
 تجلی دہ ای شعلہ نور من
 ز خود بخودم سازای ذوالجلال
 بدہ تاب ای نور جاں بالعجل
 سحاب نمود مراد و رکن!
 نمازد مرا اسم و رسم و اثر
 تو پاشی ہمیشہ بملک وجود
 بعجز و نیاز من ای بے نیاز
 بجز تو ندارم بکس گفتگو
 کہ بی صوت میر وید آنجا کلام
 نم دانم و نہ مرا بچکس
 بسوزاں بیک جلوہ طور من
 فراموشیم دہ زہر قیل و قال
 از اں پیشتر کہ بیا ید اجل!
 تنم راز نورت پُر از نور کن!
 ندارد کس از نشانم خبر
 شہنشاہ و سلطان تخت شہود
 تلطّف بفرما و با من بساز

فطوبی لمن قلبہ المستنیر!

بنور الالہ العلیم الخبیر!

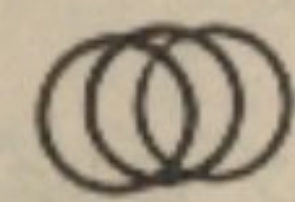

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

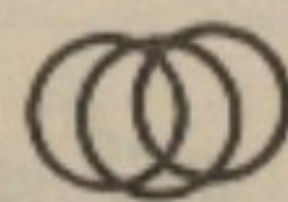
غزل گیت

ای غنی ذات تو از اقرار و از انکار ما	بے نیاز ما و از پیدائی و اظهار ما
نی بهارت هستی مانی خزانست نیستی	ای بهارت بی تعلق از گل و از خار ما
کنز مخفی بود اندر غیب مطلق ذات تو	نام ما آنجا کجا بود و کجا آثار ما
رنگ بیزنگیست اصل رنگهای رنگ رنگ	نور بیزنگی به از نیرنگی انوار ما
هستیت خود بحر مواجیست ناپیدا کنار	قطره باشد یا نمی زان بحر این انهار ما
ما که باشیم از خودی در حضرت دم بر نیم	ای کم از کم رو برویت انیمه بسیار ما
عین هستی خود توئی پس از تو چون منکر شویم	جست هستی تست این هستی انکار ما
کی رسد شایین فکر اندر هوای اوج تو	بے پرو باست آنجا طائر طیار ما

انچه رو دست نگه تا پای کهنهت رسد	تاب یدارت ندارد دیده البصار ما
کی رسائی یابد اندر حضرت تو چون و چند	گرچه ز نیهار و نقست و گرمی بازار ما
فرض کردم که حجاب نور و ظلمت دور شد	در حریم قدس تو ممکن نباشد بار ما
خارج از عقل و قیاس و فهم جمیع حاضری	دور از حدیکه باشد حیطه افکار ما
نی یکی گنج در آنجا و دوئی گفتن روا	بسکه هست عالی را طلاق کم و بسیار ما
نسبت تنزه و تشبیهش نمودن نامرست	کی سر داین قیدها و ذوات بخت یار ما
اعتبارات و اضافاتی که آید بر زبان	نیست درستی سازج که بود دلدار ما
عین ادراک است عاجز ماندن از ادراک	کار با عجز هست آخر کار در سر کار ما
حیرت اندر حیرت آمد حیرت اندر حیرت	هست با حیرت ز سر تا پای کار و بار ما
گنگ میگردد زبان اهل عرفان زین مقام	ما عرفنا گفت اینجا سید ابرار ما

داده ام از ذات احدیت نشانت آنیار
چشم دل بکشا و بنگر معنی اشعار ما

ای نهال در گنج غیب از دیده البصار ما	نیست جز تو کس عیاں در کوچه و بازار ما
خود نقاب بی او مانیم دیگر هیچ نیست	گر براند از درویش گم شود آثار ما
گوشتاد و دولت جام وحدت دهد	دور گردد اختلاف و این همه سحرار ما

در مقامی کونماید روی خود بے پرده
 بر لب جوی جہاں با ساز و برگ تازہ
 چشم مار یک نگہ بزرگس مستش قتاد
 چون بگوش آمد صدای نغمہ قول است
 در شناسائی چساں آید رخ زیبائی او
 روی خود بیکر دست گوینم اورا صد ہزار
 رای و مرآت و مرنی جملگی یکنات اوست
 خود توئی ناظر توئی منظور ایجان جہاں
 کی بماند دین و کفر و سب و زنا را
 ہر زبان آید خراماں سر و خوش رفتار ما
 بخود و دیوانہ شد فرزانہ و ہشیار ما
 میزند بانگ بلی ہر ریشہ و ہر تار ما
 تاب دیگر میدہد ہر لحظہ بر انظار ما
 موجب کثرت بود آئینہ بسیار ما
 عقل حیرانست در صنعت گری یار ما
 پس چہ را باشی نہاں از دیدہ نظار ما

ہستیت مار لیت بر گنج جالش ای نیاز

گنج می آید بدست ارکشتہ گرد و مار ما

خود تجلی کرد بر خود آن بُت عیار ما
 مقتضای حُسن باشد جلوہ گر بودن خود
 یارب آن رو نور تابانست یا افسوں و سحر
 موی او گیسو مشکینست یاد کان عطر
 حُسن خود نگذاشت تا بند بسوی ماسوا
 شاہد روی خود آمد یار گل خسار ما
 مہر و مہ در آئینہ بین شاہد رفتار ما
 از طلسم جادوش دیوانہ شد ہشیار ما
 شد پُر از بوئے دلا و نیش سر عطار ما
 تا بیاید سوی ما آن یار خوش رفتار ما

بسکہ مجمل یک نگاہی سوی ما ہم کردہ بود
 فحقی در ذات او بودیم چون روغن بشیر
 در ازل چوں برق بگذشت از رہ ملک ظہور
 بود شاخ و برگ گل در تخم ذاتش مندرج
 بے تعین بود کنش خفی اندر گنج غیب
 جلوہ نوری نمود و نور احمد نام ساخت
 گو باشتا نکردہ رو باستحضار ما
 بر خود میدید و آمد بر سر اسرار ما
 دید بالا جمال نقد و جنس این بازار ما
 در تماشای خودش شد سیر این گلزار ما
 در تعین آمد آن گنجینہ اسرار ما
 پس بود احمد احد از روی این رفتار ما

از تعین اول و وحدت بیانہ کردہ ام

ای نیاز آور بگوش این گوہر شہوار ما

بہستان تجمل گلزارے کردہ ام پیدا
 قیامت قاتمی بالا بلای آفت جانے
 نگارین کافر ز اہد فریبہ عشوہ پرواز
 جوانے نکتہ دانے طبع موزونے سخن سنجے
 بیاجاناں تماشا کن چہ راغان تن سوزاں
 جگر آتش دل آتش سینہ آتش دیدہ آتش
 گذار کاروان لخت دل از سینہ می جستم
 سراپاد لکشتہ رنگین نگارے کردہ ام پیدا
 بُتے غارت گردین سحر کارے کردہ ام پیدا
 عجائب دلرباے طرفہ یارے کردہ ام پیدا
 سردیوان حُسنے خوش شعارے کردہ ام پیدا
 بد اغستان دل رنگین بہارے کردہ ام پیدا
 باین ہر چہ آتش کار و بارے کردہ ام پیدا
 ریش از دیدہ خونبار بارے کردہ ام پیدا

دل و جان را غریزاً ز بهر آن دادم که اینها را
بگر در وی جانان جفا نشمارے کرده ام پیدا

سروسامانم از غم و نیاز و بنحو خوابست

بزور ناتوانی حال زارے کرده ام پیدا

بملک مستی خود شهریارے کرده ام پیدا	درون گردن من شهسوارے کرده ام پیدا
برافکنم نقاب از رخ رها کردم تعین را	بزور بخودی یک اختیارے کرده ام پیدا
بلغرش بودم از پر پائی پای تن خاکی	ز بی پائیش پای استوارے کرده ام پیدا
ز دم صد چاک بر کوہ طم از تیشه محنت	به تنهایی نشینی طم غارے کرده ام پیدا
بمعیار ریاضت نقد همت را نکودیده	پسند خاطر دلها عیارے کرده ام پیدا
پراز دربارے شهوارست و امانم محمد الله	چنین دولت ز چشم اشکبارے کرده ام پیدا
بصید ماسوا شایین همت کی فرد و آرم	با وضو قدس بهر اوشکارے کرده ام پیدا
مکان در لامکان دارم نشانم بی نشانها	برو از چرخ و آرمین دیارے کرده ام پیدا
شناور ماندم اندر بحر حست و جوی یک غمی	رسیدم خم خود بارے کنارے کرده ام پیدا

شنا کردن درون بحر بی سخت شکل بود

ببازوئے نیاز و غم کارے کرده ام پیدا

نص نقاب از خود

امشب آنت که زد حلقه جهاں بر در ما	نیروز خدا کرد طلوع از بر ما
در شبستان جهاں بر نمط شمع سحر	بے فروغت مه چاردها اختر ما
چکد از ابر مجازم رشحات تحقیق	قلزم دید حقیقت شده چشم تر ما
زاهد اجام طهور از پی فردا بردار	جرعه نوش کن این دم زمته ساغر ما
نظر حضرت عشق ست بسوی فقرا	که نهاد افسر شاهی جهاں بر سر ما
اوج گیرائی ما بین که فضلت ملکوت	جمله در سایه شد اندر ته بال و پر ما
فکر هر کس نرسد مغر سخن را اے دل	نگه شیشه گران کو و کج گوهر ما

تا نیاز از خودی خود نری سوزاں باش

ما پخوا پسند با تشکده مجسم ما

دی پای بند دین مجازی بدیم ما	انیدم قدم بکفر حقیقی زدیم ما
اسلام را گذاشته در عشق آں صنم	مسبی خراب کرده بدیر آمدیم ما
از تابهای اشعه حسن و جمال یار	از پای تاب سر همه آتش شدیم ما
صد شیشه تو هم کثرت شکسته ایم	تا گشته در معارف حق او حدیم ما
ذات و صفات ما همه منسوب سوی او	از هر جهت بهر جهت مسندیم ما
پیدا است سر عشق ز بطن بطون من	از بهر طفل معرفتش والدیم ما

بیابان گشته ایم ز شور جہاں نیاز

دست از خودی نشانده ز خود بخودیم ما

دینِ مغال گرفته و خوش کافریم ما
از فقرهای تفرقه بس منکریم ما
دانا گشیم و دشمن عقلیم بالیقین
زندیم و بخودیم و ز خود آشنانه ایم
از جلوه های حسن بچشم نگاه دل
از تابش شعاع جمال و جلال یار
مستیم و میکشیم ز خود میریم ما !!
با جمع اهل جمع موافق تریم ما
گردن زن تن و دل و جان پروریم ما
وز خطر بای و هم صفا خاطریم ما
در سخت حیرتیم و بلا ششدریم ما
آتش گرفته از کف پا تا سریم ما

با که ز پر سران خیالم نیاز نیست

جان را بکف نهاده خوش بسیریم ما

بمات جهان نبود جانان روئے یار
انیس اهل ایمان هم شد و هم یار
بر پشت پارسایان بار تقوی بر نهادست
بنور آفتاب روئے او هر ذره تابانست
بقوی فقر فخری خاکساری کرده از زانے
بجمنی تاج فقر فوری و جاده وحشت دارا
برنگ دیگر و نشان دگر هر پیر و برنار
بنائے کعبه را هم ساخت هم دیر و کلیسار
بجان میکشان انداخت مهر جام و صبار
ز تنها ماه کنعانیکه که بنموده ز لیخارا
بجمنی تاج فقر فوری و جاده وحشت دارا

بهر ملکه دگر راهی و رسمی دیگرے دارد

نیاز از فیض خود دوست پر معموره عالم

که از تحت اثری نواخت تا فوق اثر یار

الایا ایها الساقی بنوشان جام می مرا
سر پای بخودم گردان ز قید بستیم بر هاں
بلائی بندستی سخت عقد مشکله دارد
درین مشکل کشائی باز و حکمت چه کار آید
بیا و جلوه گر شو بر دلم ای راحت جانم
سریر دل بملک تن مهیا دارم ولیکن
بیر و ایم چه پروا نیست آنکس را که بی پرواست
نهادی داغ اندر سینه مهتاب شب افروز
چه بجز لبت یارب دین چه بتیانی که من دلم
بشبهای فراق تو و در روزان مہجوری
که نشناسم ز حدیثی سر از پا و سر پای را
چه در بند خودی خود یا فتم جمله بلا ہارا
که مشکل مینماید حل او هر پیر و برنار
نمی بینم توانائیش الا جام صہب ارا
دگر پسند بر من وعده امروز فردا را
کزیرے نیست گر ناید پسند آن شب یار
نبارم در جناب او ست نہ بار ست پروا
بر افکندی ز عارض چون نقاب زلف و متار
مباد این حالتی هرگز بقسمت گبر و ترسار
اگر بنید مرصدا پاره گرد و سینه خارا

نیاز و انکسار و غم و من از حد گذر کرده

بدہ یک ذرہ بارے بدر گاہ خودم مرا

بیای ساقی زیبا و پرکن جام صہبار
جمال حسن روی خود بشتاقان خود بنما
گدا و بنوا یم بیسہ و رگیت سامانم
غم ہجران مرا کشت و قیامت بر سرم آورد
شب انور آمد اندر چشم من در حال غم
بگو شمع کے کند جا و غطا و پند و اغطا و نا
پیاپی دہ بیا و بیخ گوان زم مارا !
بر انگن از رخ و عارض نقاب زلف و خارا
خواہم ملک اسکندر نہ جاہ و شمت و لا
بیا بگر بحال ما و بنشان قنہ بر پارا
بجیب آسمان دیدیم چوں عقد شریارا
کہ درستان نباشد قد و عزت مرد و نادارا

نیاز اندر طریق خاکساری خوشروان میباش !
شود دلدارت آخر زم گوسختست چوں خسارا

بس جامہ خوں کشتہ شمشیر جبارا
یک ناخنہ دیدہ چرخست مہ نو
اند ر بغل آورده ام انیک دل بریا
اگسوست بروی تو و یا شب برخ روز
مست می ناب تو بہوش آمدنی نیست
چون شمع سراپا بسر گریہ و آہم
روزی تہاشای رخس جوش ز دم من
پیرا بن سرخست لباس شہدارا
نظار گئی ابروی خم دار شمارا
تا با سگ کوی تو کنم پیش مدارا
یا سود زنگیت بہم ترک خطارا
لا یم من کاسک من کان سکارا
من نارک قد صرت دُخانا و بخارا
اَجْرِيْتُ مِنَ الْعَيْنِ عُيُونًا وَ بَحَارًا

ہر قطرہ اشکے کہ فرو نچتم از چشم
چو دید سر شکم شفقے گفت بیاراں
زین پیش کسی اشک بدین رنگ اندیش
یارب چه کنم چارہ خود یسچ ندارم
قد کان من القلب ندا ما و منارا
ہاں دور کنید این کس پر مکر و دغارا
در مویہ مگر از کف من رنگ حنارا
این زندگی تلخ بمن نیست گوارا

رحمی بہ نیاز ای شہ بیداد و ستمگر
تا کے ندی داد بفریاد گدارا !

ای دل بگر دامن سلطان اولیا
ذو قے دگر بجام شہادت ازورسید
چوں صاحب مقام نبی و علیست او !
آئینہ جمال الہی ست صورتش
تا کرد صرف حق سرو سامان بتیش
روئے نکوش مطلع صبح سعادتست
یعنی حسین ابن علی جان اولیا
شوتے دگر بمستی عسرفان اولیا
ہم فخر انبیا شدہ ہم شان اولیا
زانرو شدہ است قبلہ ایمان اولیا
گوئے سبق ربودہ زمیڈان اولیا
سمای اوست شمع شبستان اولیا

دار دنیا ز حشر خود امید با حسین
با اولیا ست حشر محبتان اولیا

عشقت آنست کہ ز نام و نشانم باقیست
گرچہ فانی شدہ ام ذکر و بیانم باقیست

گوهرستی من گرچه حباب آساست
ذات حق کان من و بحر روانم باقیست
محل ساغر و می مطرب و فی آخر گشت
مستی و وجد دل رقص کنانم باقیست
شعله نور قدم بردن طور م تابید
سوختن خاک شدم سوزش جانم باقیست

گر نماندیم درین دیرچه باکیست نیاز
کز ازل تا به ابد جان جهانم باقیست

رفتم اندر ته خاک انس بتانم باقیست
عشق جانم بر بود آفت جانم باقیست
سروسامان وجودم شرع عشق بسوخت
زیر خاک ستر دل سوز نهانم باقیست
کاروانم همه بگذشت زمینان شهود
بچه نقش کف پا نام و نشانم باقیست
هستم جمله خیالست بمشالی سراب
بایقین من نیم و و هم گانم باقیست

طمع فاتحه از خلق نداریم نیاز
عشق من در پس من فاتحه خوانم باقیست

خیال دوست در دل آبخانست
که عالم جمله از چشم نهانست
اگر خواهم که بنیم خویشتن را
همین بنیم که جانانم عیانست
بیس در صورتی با چشم تحقیق
حقیقت را مجازم نرو بانست
وجود بکل عنودی فی خیال
نمود ما سوا و هم و گمانست

بدرای هستیت این عالم آشوب
عدم شهرت کو دارا لالمانست
اگر دانی که هر شئی هست لاشه
بدان که هر مکان هم لامکانست
ولا ستر حقیقت کس نداند
مگر صاحب دله کور مزانست
باین و آن نشان او مجوسید
که بیرون ذات او از این دانست

نیاز این گفتگو از من پسندار
که نه گفتار نایه راز بانست

یار مارا هر زبان نام و نشان دیگرست
گل یوم صورتش در شکل و شان دیگرست
در طلسم خلق بر گنج رخس گیسوے او
هر طرف ما سیاه پاسبان دیگرست
راه او از طالب دنیاے دو که شود
طی راه عشق کار کاروان دیگرست
من نه تنها جانفشانی پیش جانان کرده
بر سر بر تار مویش جانفشانی دیگرست
از اسیران هواے حور جنت نیستم
بلبل عشقم مکانم آشیانی دیگرست
فارغ از سود و زیان دین و دنیا گشته ام
عاشق غم دیده را سود و زیانی دیگرست
دیدم بر دیدار جانانست مارا دمدم
سینه ام مجروح هر دم نشان دیگرست
بنده عشقم ندارم آرزوے نام و ننگ
آرزوهای چنین کار کسان دیگرست
مرغ جانم که فرو آید بستان ارم
مرغ از مرغ جانم بوستان دیگرست

من جهانی غیر ازین هر دو جهان بگزیده ام
جسم و جان کلاں نبود مثال ناقصا
فیضیاب از بارگاه شیخ عبدالقادر
خارج از هر دو جهان ما را جهان دیگرست
عاشقان و عارفان را جسم و جادو دیگرست
زین جهت ما را بر آفریده فقرشان دیگرست

سر عشقش در بیان کس نیاید آبیاز

ایس چنین اسرار را شرح و بیاید دیگرست

دلی که صانع تقدیر طینتم بسرشت
بلوح طالع هر کس نوشت کردارے
در وین سینه من ره بسوی خود آراست
بنور آتش مهرش دلم فروزان شد
زر رنج و راحت هستی گذشته در جائے
رسیده ام که در آنجا نه دوزخست و بهشت

نیاز را بمقامی که تخطا فرمود !

برابرست در بے بها بریزه خشت

مبارک بادت اے دل گشت بنیادیده کورت

نمایاں شد بهر سو صورت یار نکو صورتے

عجب کیفیتے دارد نگاه ناز مخمورست !

که در مستی و مدہوشی در آید جان مہورت

قیامت غفل و غوغاست در خوش و خروش

که بحیر گوش عالم پر شد از ہائے و ہوشورت

بر آید ہر چہ از دل بر زبان ہاں فاش گواید

کہ ہشیاراں برائے بہشتی دارند مغدورت !

چو رفتی از میاں بس خود خدا گشتی انا الحق زن

کہ شد پیوند جان جان و دل حالات منصورت

جواب رب ارنی لن ترانی نشنوی ہرگز !

بعشق آتشیں روئے شدہ سوزاں تن طور ت

نیاید در نگاه تو بجز آن حسن بے رنگے

بہر جانب کہ بینی باشد آن دلدار منظورست

چو خورشید حقیقت شد برون از مطلع جانت

مبدل شد بروز روشن شے شبہائے دیجورت !

شرابے خوردی از جام لب یار شکر خوارے

سلامت یافت از تلخی ہجرال جان رنجورت

نہا شد گر عبادت خالصاً اللہ کے زاہد

بگو حاصل چہ باشد عاقبت زیں جنت و حور

چہ تاب آرد حدوث تیرہ بروی آرزو

فروغی از قدم پیداست اندر مشعل نورت

مستم از مئے مغانہ اوست

آتش حسن صد زبانہ اوست

کز ازل تا ابد زمانہ اوست

در دل درد مند خانہ اوست

جملہ روئیدگی دانہ اوست

من و توحید و بہانہ اوست

قبلہ جانم آستانہ اوست

موجہ بحر بیکرانہ اوست

اثر گوہر بیگانہ اوست

رقصم از نغمہ ترانہ اوست

شعلہ زن در متاع جان و دلم

مدت ستیش چہ میسر سی

آنکہ درد و جہاں نمی گنجد

شاخ و برگ و شکوفہ و گل و خار

جز خدا نیست دیگرے موجود

باطن و ظاہر اول و آخر

خلق و عالم ز ماہ تا ماہ ہے

صدف چشم دل کہ تابانست

روز و شب رشتہ امید نیاز

بستہ ہمت شہسازانہ اوست

رنگ بوئے گلشن خوبی ز رنگ بو اوست

ہر زبان ہر دین در فکر جنت بو اوست

انتہائے راہ ہفتاد و دو ملت سوا اوست

قبلہ جان جہاں طاق خم ابرو اوست

رونق افزا ہے چمن سرفرد لہجی اوست

غلغل و شور دو عالم جملہ با و ہوی اوست

حسن رو بہر پر و عکس حسن رو اوست

ہر دل اندر ہر بدن در فکر جنت بو اوست

منزل ہر مشرب و مذہب سرا کو اوست

در حریم کعبہ و دیر و کلیہ و کنشت

ہر لب ہر جو بہارے در گلستان وجود

فتنہ و آشوب جان و شورش و غوغائے دل

بر نیازی از دوستان ازلی نیازی شکوہ نیست

زانکہ در خویشم سراپا راہ در ہم خورے اوست

عالم جان پائی بندہ چہ کتاب سوا اوست

قبلہ ارباب دل طاق خم ابرو اوست

ناوک انداز نگاہ دیدہ جادو اوست

عشوہ و ناز و داغ و غمہ جادوی اوست

سلاہا شد کین دماغم پر شام از بو اوست

زانکہ او ز تار و اطرہ ہندوئے اوست

جان عالم در کند حلقہ گیسوئے اوست

شاہد اہل نظر حسن و جمال رو اوست

آنکہ صیاد و غزالان دل و جان بو اوست

رہزن ایمان و دین غار گریز و شکیب

کے خوش آید در سرم بوی گلستان دہر

بر دلم اے دوستان از کفر و غش و شکوہ نیست

عشق بازان حقیقت بی سراشد اوست

چون سر اینہا ز چو گانش بجائے گواہ است

ذات حق خورشید و ایل عیان اور است
از رخ ہر ذرہ تاباں نور خورشید و است
ذات خورشید است فی الواقع ہر ذرہ محیط
در حساب نیستی تاباں ست برق استیش
امتداد لفظ اش نقش جهان را نقش است
ہم و خوب و ہم قدم ہم وصف امکان شد

ملک بیچونی و چون معمور از و است ای نیاز

در مکان و لامکان تعمیر عمرانات است

دل دستگیر حلقہ زلف دو تائے است
حیرانیم ز حسن رخ دلربائے است
غار تگر قرار دل و رہزن شکیب
شور و فغان و ناله و سوز و گداز و آہ
از نسخہ طیب نباشد شفاے من
در رشتہ مرا و من افتاد صد گرہ

نا آشنائے عالم و بیگانہ جہاں است
اندز جہاں کسکدش آشنائے است

ساز بریر سایہ خود شاہ دو جہاں!
آنکس کہ زیر سایہ بال ہمائے است

چون بر نیاز جرم وفاے تو ثابت است!
جور و جفا ہر انجہ برو شد سزاے است

حسن جہاں ز حسن رخ دلربا است
آب روان گشتیش از جوہائے است

گہر شاخ و گاہ برگ و گہ غنچہ گاہ گل
بالجملہ اینچہ ہمہ نشود نماے است

ہر خند ذرہ ذرہ زمہرست کامیاب
تا ہم بگردش از پیے مہر و ہوائے است

من لم لیسع و سعۃ ارض و لا سماء
بیت المقدس دل بے شرک جا است

ایمان عالم از رخ نورانی ولیست
کفر جہاں زطرہ زلف دو تائے است

باشد ز رفیع قید تعیین ہموں خدا
آن کس کہ در احاطہ قیدش سوا است

چشم دل نیاز کہ تاباں ست چون صد

ز آب روشنی دُر بے بہائے است

کیسکہ ستر نہاں است در علن ہمہ است
عروس خلوت و ہم شمع انجمن ہمہ است

بمصحف رخ خوبان ہمین نمود رقم
کہ خط و خال و رخ و زلف شیرین ہمہ است

ز سر عشق چو واقف شوی یقین دانی
کہ قیس لیلی و شیریں و کوکب ہمہ است

نظر بعبس کن در طیور باغ وجود !
 ہمیں صدائے بگو شمع ساند باد صبا
 شنیدہ ام بصنعتخانه از زبان صنم
 ز ساز مطرب پر سوزاں رسید بگو ش
 شنید من ہمہ صدقت دید من ہمہ حق
 چنان ز خویش بروں رفتم و درون گشتم
 اگر تو دفتر اسلام و کفر پارہ کنی !
 اگر ز قید تعین بروں شوی چون نیاز

نیاز نیست کہ میگوید این کلام ایندم
 قسم بحق کہ در نیوقت در سخن ہمہ دوست

اے دیدہ چہ اندر نظرت آمد رفت
 دامن کہ خیالت بد از ان شعلہ حسن
 اے دل زسرت رفت سحر حسن مجاز
 اے جان جہاں جان من زار و نزار
 این مردہ تنم بہر قدم بوسی تو
 کز دیدن او یک اثر آمد رفت
 چون برق در خشاں لب آمد رفت
 صد شکر کہ این درد سرت آمد رفت
 بر لب شد و بہر نظرت آمد رفت
 گردے شد و در رگدزرت آمد رفت

صد حیف ندیدست گہرے مراد
 از آمدنت در بر مانیت یقین !
 مشتاق تو چندان بدرت آمد رفت
 صد بار بگو شمع خبرت آمد رفت

ای باد صبا عرض کنش حال نیاز
 باشد بجنابش اگر ت آمد رفت

اے دیدہ ندیدی چہ برت آمد رفت
 از گردش سرمہ نکردی در چشم
 چون ابرسیا هست تننت بر تو حجاب
 اے فکر نہ نازک و بار یک خیال
 اے دل مگر ت نیست شناسائی یار
 اے سز چہ وردی و چہ شوری و چہ وہم
 منظور تو اندر نظرت آمد رفت
 حیفت چہ کل البصرت آمد رفت
 آن بدر منیرت بدرت آمد رفت
 ورنہ بسرت موکرت آمد رفت
 کاندہ بر تو سیمبرت آمد رفت
 کارام دہ درد سرت آمد رفت

دامن کہ نیازم بکش سوئے تو یار
 در کوچہ من ماند اگر ت آمد رفت

از عتاب تو بجانم چہ بلا آمد رفت
 بر لیم شور فغان و بدلم شورش عشق
 بالیقین کردستم پیشہ ترا مہر رقیب
 ورنہ صد بار خیالت آمد و رفت !
 وز جفائے تو چہا بر سر ما آمد رفت
 نالہ و آہ ہجر تو چہا آمد و رفت

<p>جز وفائے تو دلم بچ کردست گناه لنگ شد پای خیالم بشماره نیافت</p>	<p>۲۸ اکنون جفا بر سر او از تو سزا آمد و رفت سأله داشت در کوئی شما آمد و رفت</p>
<p>عرض کن قصه حال دل مفتون نیاز پیش او گر بودت باد صبا آمد و رفت</p>	
<p>دلار بودن گوئی خدائی آسان نیست پکوه یار ز پارفتن نیابی راه خجرا از من و تو شو گذر ز بند دوتی نخست ترک هوا گیر و نه ایدل خام بیا بصیقل توحید زنگ دل بزدا وضو بخون جگر کن بحکم مفتی عشق تهی ز خویش چو نه شوز پائی تا سر خود برو بر آرتو خود راز در میاں شمار هزار گونه بدی مندرج به نیکی نفس بخاک نیستی اول بیا و پست بشو صفات سمع و بصر علم راز یار بگیر</p>	<p>بدون مرگ از یس کورهای آسان نیست اگر سر نه کنی پارسانی آسان نیست که حق رسیدن ما و سمائی آسان نیست قدم نهادن تو در گدائی آسان نیست بتار آینه چهره نمائی آسان نیست که از جنابت حدت صفائی آسان نیست و گر نه بوس لب لعل نائی آسان نیست بیچ نوع دگر خود نمائی آسان نیست ز کید و مکر و فریبش رهائی آسان نیست که سر بلندی و رفیع لوئی آسان نیست و گر نه ای دل نادان سپائی آسان نیست</p>

<p>۲۹ بکش نیاز کنون مارستی خود را جز این وسیله بگنجت رسائی آسان نیست</p>	
<p>آنکه بر در گش نیاز من ست از ازل تا ابد حسن قدیم آنکه غارت نمود کشور دل ز نیمه معینیت صورت من گر انا الحق ز نیم بعید مدا زاهد کن وضو بخون جگر در میان جهان کهنه و نو از صفات نیست فقر و غنا پسچو نه شو تهی ز سر تا پا آسمان بلند و پست زمیں شمع روشن شده بنور دلم</p>	<p>شهر سوار سمند ناز من ست دید و اگر ده عشق باز من ست چشم خونخوار نیزه باز من ست خود حقیقت نما مجاز من ست در حقم گفت حق که راز من ست در سرت گر سر نماز من ست جان محمود در ایاز من ست سوئی خود باز چشم از من ست گر خیالت بنه نواز من ست از تشیپ من و فراز من ست سوز پروانه از گداز من ست</p>
<p>حسن خود عاشقت و خود معشوق بر در ناز خود نیاز من ست</p>	

دیده بازی و عین دیده حیرانم سوخت
جلوه کردند بتاں در حرم کعبه دل
شرر آتش دل بود ز اشک رنگین
وائے ناکامی من از لب لعلت تاک
آه دو دمن جانور بروئے نرسید
غم بتیابی دل بود هنوزم در پیش
شدت محرقه عشق تو ایچم نگذاشت
استخوان سوزی مارا بسبب پیدانیت
خواستم گرمی حُسن تو به تحسیر ارم
گرم نظاره چنانم که دل و جانم سوخت
چشم جادو گهباں مُصحفایانم سوخت
کاستن من و هم گوشه دانه سوخت
حسرت تری از چشمه حیوانم سوخت
آتش عشق چرا ایچو سپندانم سوخت
که در جلوه تازت سروسامانم سوخت
هم سر در دم و هم خواہش در مانم سوخت
ہاں پے شیر دل اینچہ نیتانم سوخت
ہم تن شعلہ نمط خامہ حسانم سوخت

گر جوشی بخوشی مکن ای شاہ نیاز!
سر زانو شدنت جان غزل خوانم سوخت

مہر رویت نہ عین دیدہ حیرانم سوخت
شمع ساں بر سر زہمت ہمہ عمر میوز
نیست انصاف کہ بزم تو برافروزد شمع
دل مجموع من از غنچہ لب بند خوشست
گرمی شعلہ حُسن تو دل و جانم سوخت
لیک یک لحظہ بھجران تو نتوانم سوخت
مہر روزہ بحضورت بہ اذان دانه سوخت
ہرزہ خندیدن گلہائی گلستانم سوخت

منکہ پروانہ نمط سوزی و سازی دارم
لالہ زار جگرم رشک بہار ارم ست
دفر دعوی تقدیس ملائک یکسر
گذر قافلہایک نفس آسودہ نداشت
فلک افلاک بسلاب سر شکم در چرخ
بلبلم در قفس و دور ز گلشن بہ بہار
کاروانم ہمہ بگذشت و من و تنہائی
غمل و شور سحر گاہی مرغانم سوخت
نوبہار بجہ صحن گلستانم سوخت
شعلہ آتش عشق دل انسانم سوخت
غم آوارگی گرد بیا با نم سوخت
بود تا چشم سہیلت یم طوفانم سوخت
در چمن نغمہ مرغان خوشن لیانم سوخت
غم داماندگی از قافلہ یارانم سوخت

داغ برقت قرار دل بتیاب نیاز
جان باران گہر چشم در افشانم سوخت

کافر عشق ز رسم ورہ ایماں برگشت
بسکہ از چشم سہ مست کسے سرستم
میتواں از دو جہاں از دل و جاں برگشت
دوش از جلوه ناز تو بہ صحن گلشن
نظر اہل نظر منج کشفست و شہود
قید مذہب سبب سلب تجربہ نادید
مخو نظارہ جانان ز دل و جاں برگشت
دلم از ذوق مئے ساغر دوران برگشت
مگر از عہد وفائی تو کہ نتوان برگشت
بلبل از نالہ و درد گل خندان برگشت
صوفی صافیم از جہت و برہاں برگشت
دل بے قید ز ہر گہر و مسلمان برگشت

۳۲
ہر کہ سودائے محبت بسر زلف تو کرد

نغمہ لطف تو گر سوئے نیاز آمد نیست !
روزے از رنج و غم و غصہ تو ال جا برگشت

انچہ بابادہ کشان ساغر صہبا میکرد
تن حسنت کہ قضا و قدر انشا میکرد
جوش عشقت سرمستی صہبا میداد
دیدہ می ساخت بر جای خیال حالت
چشم ز گس پنچن راہ کہ میدید خدا
سحر از آمدنت غنچہ خبر داد کہ گل !
صانع جزو کل این جوہر فرد و نہت
چرخ با اینہمہ ہمیری دبیداد گری
دست بیداد تو میگشت جہان را کیر
شد بفرمان کسے جان و دل و ایمانم

گر شود جلوہ گر اندر نظرش یا ر نیاز
یوسف مصر کند انچہ ز لیلخا میکرد !

۳۳
دل ما انچہ زاغیا رتمتا میکرد !!

بحریم حرم و دیر و کلیسا و کنشت
شیشہ بود دلم یا کہ طلسم حیرت
عین دریاست جہا بم بنگاہ کحقیق
کی قدرم و افزونی جہا ش با ہم !
حاصل غیرت من بود پریشانی دل
در برم آبلہ بود پُر از خوننا بے
دل من بچو پسندان بسر آتش عشق !
لب میگون تو می ساخت مرست است
قوت شاہ بخف میں کہ بیک نیم گاہ

اے نیاز اینہمہ اعجاز کسے میگویم
کہ حقش یاد بمنزل و طابا میکرد !

ای کاشکے ز تلخی ہجرم رہا کنند
از بندہ پروری و نوازش بعید نیست
آنانکہ زیر سایہ مہرت مقام شانت
وز شربت وصال بدر دم دوا کنند
شاہاں اگر نگاہ بسوئے گدا کنند !
در دل چرا تخیل بال ہما کنند

شوریدگانِ حُسنِ جمال و جلال یار	تسکینِ دل بملکِ دو عالم کجا کنند!
دیوانگانِ بادیہ پیمائے عشق او	ہفت آسمانِ چشمِ زدن زیر پا کنند
آن چشمِ التفات کہ بر حالِ دیگر است	آیا بود کہ عشرِ عشرش بسا کنند
بر کشتگانِ چشم و اسیرانِ دام زلف	غوری براو ستاد نگاہی جسا کنند!
مارا برو برو گر ان را بسا بسا!	بر ما جفا و جور بر آنہا وفا کنند
در رشتہ مراد من افتاد صد گرہ	باناخنِ مرہ مگر این عقدہ وا کنند
جانان بسوی اہل نیازت گذار کن	
تاجان و دل نثار و فدائی شما کنند	
دای بر غلطیدہ در خون کہ قاتل بگذرد	او چنان ماند پتانِ دینِ بچو غافل بگذرد
شستہ ام دستانِ خود از زندگی در بیداری	کار بر جان می نقد چون نوبت از دل بگذرد
جز دمِ شمشیر و نوکِ تیر آن خونخوار کیست	محرمِ دردی کہ آن بر جانِ بسمل بگذرد
نوبتم در ناتوانی تابا بس حد سر کشید	آہ را ہم زور بازو نہ کہ از دل بگذرد!
بچو طوفانست پیدا از سر شک اشک من	می نہ بنیم کشتیم بر روئے ساحل بگذرد
عاشقانِ را غمِ عجب مونس بدست افتادہ ^{است}	غم اگر مونس نباشد سخت مشکل بگذرد
داشتم دل یادگار یار آنہم یار برد	کیست یار جان من یارب اگر دل بگذرد

در غمِ جانانِ بیابا نشین ای عقدہ	این حیاتِ چند روزہ حالِ شانل ^{بگذرد}
اہلِ دل گویند ما را آفرین بادای نیاز	
این نیازم گر نیاز او مقابل بگذرد	
گر شبے آن ماہ تابا نہ بہ محفل بگذرد	حیرتے بر شمع و بر پروانہ مشکل بگذرد
آنکہ او دل دارد از وی حالتِ بیدل ^{پیش}	در د بیدل را کسے داند کز دل بگذرد
عاشقانِ را سو جانانِ عشقِ کامل رہبرست	عاشق از صادق بود منزل بمنزل بگذرد
آرزویم جز تماشا ہے جمالِ یاز نیست	نیست امکانِ اینکہ در دل وہم پال بگذرد
فکر بہودی عجب در خاطر ت داری نیاز	
کے تواند بہ شدن زخمیکہ از دل بگذرد	
بست آمد و گلستہ بہار آورد	نشاط و خرمی آمادہ در کنار آورد
ترا نہائے طرب نغمہائے جاں افزا	رباب و عود و دف و چنگ را بکار آورد
فرودستی و جوش و خروشِ مستان را	ہوائے نشہ بہ شیخانِ ہوشیار آورد
جفا کشانِ خزاں را خوشی مبارکباد	بہار آمد و گلہا بشاخار آورد
شگفت غنچہ دل از ہوائے فصلِ بہار	نہالِ خاطر بخ بستہ برگ و بار آورد
رسید باد صبا سوی بلبِ مضطر!	قدومِ موسمِ گل گفت و در قرار آورد

حضور خسرو ہندوستان نظام الدین
نیاز جان و دل خویش را نثار آورد

صورتم پست لیکن معنی دارم بلند
راہ حق سرگردن آسان نیست جز رفتن زہر
نیست جز ہستی حق پیدا و پنهان در وجود
باطن و ظاہر خود او هست اول و آخر خود او
ہم خود او شیخ و برہمن ہم خود او دیر و حرم
ہم خود او مست و می و میخانہ ہم ساقی خود او
ہم خود او معشوق و عاشق ہم خود او حسرت و
ہم خود او اندر تماشا کسے جمال خود بوجد
ہم خود او مستغرق در یائے نیرنگی خویش
ہم ز خود محبوب گشت خود ز خود پنهان شدہ
خویش را حق دان و حق بین تا شوی حق عا

نکتہ تحقیق بشنواز نیاز بے نیاز
کین ہمہ نقش دو عالم نیست الا نقشبند

دارم اے عشق ز تو منت و احسانے چند
ہر کہ دلبند تو شد گشت زہر بند آزاد
بگدائی درت شاہی عالم چکنی
چشم در زید امم بجبا ابر کجا
فیض در یاد لی دیدہ در بانست
اثر حضرت عشقت کہ دارم در دل
شکل چند مرا کردہ آسانے چند
خوار و ویراں شدہ در عہد تو زندانے چند
تاج بخشاں جہانند گدایانے چند
آن ہمہ کان دُر این قطرہ بارانے چند
جیب قلزم شدہ پُر گو ہر غلطانے چند
لالہ زارے غمے رشک گلستانے چند

غزلی شستہ در فتنہ دگرے گوے نیار
کہ نخواند و ستانید غزل خوانی چند

نیست تنہا بغت نالہ و افغانے چند
می بر آید شررے از بن ہر موی تنم
اشک رنگینم از ان جائے پشتم دارد
تا تو آئی بنظر غیر تو ناید در چشم
غمزہ و طرز داد اعشویہ و ناز و شوخی
نیست نرگس بزم ارم کہ ز روی حسرت
غزلے تازہ دگر گوہمین طرز نیار
دارم از سوز دروں بہر تو بہانے چند
تا فلک رفت سر شعلہ نیرانے چند
کہ نثار سر تست این دُر و مرجانے چند
صف مہر گانت مرا حاجب و دربانے چند
دلبری را چہ فر کردہ سامانے چند
خاکم آورد برون دیدہ حیرانے چند
کہ نشوند و بر قصد سخندانے چند

نیت که در کوئی تو تنها سر قربانے چند
 اتخوانم شده از سوز در و ل خاکستر
 اثر الفت زلفت پریشانی دل !
 نیت آئینه برویت متحیر تنها
 فیض محبوب الهیت که در خطا هندی
 فرش راهت هم جام دم انسانے چند
 شعله زو آتش عشقت بریتانے چند
 چوں پریشان نشود یار پریشانے چند
 صف زده هر طرفه دیده حیرانے چند
 خسروان دو جهانند گدانه چند

نه زنانت که جانم به نیازش برود
 میدمد در تن من هر نگهش جانے چند

امیر المومنین صدیق اکبر رض
 رئیس العاشقین صدیق اکبر رض
 رفیق مصطفی در غار تار یک
 نثار ماحضر بر مصطفی کرد
 مبس اندر کمالات نبوت !
 نبی را داد حق تسکین بمعراج
 امام هر که و مه از صحابه !
 باجماع صحابه شد مقدر !
 امام المسلمین صدیق اکبر رض
 انیس العارفين صدیق اکبر رض
 بوده غیر این صدیق اکبر رض
 بر اے کار دیں صدیق اکبر رض
 ز اُمت بهترین صدیق اکبر رض
 با و از اہمین صدیق اکبر رض
 که شد ای دل جز این صدیق اکبر
 نبی جانشین صدیق اکبر !

نیاز از بهر آن مداحش آمد
 کہ بودہ ست این چنین صدیق اکبر

شکر اسر نعشم گذر دریغ مدار
 فسانه ایست مطول تطاول زلفت
 گرفت آتش عشقم ز فرق تا بقدم
 اگر چه لطف جوابم امید نیست زیار
 اگر چه صید ز لونم و لیکن ای صیاد
 نمود پیچر از خویش تن مرا خبرت
 بظلمت شب زلفت بغنغب افتادم
 بہار داغ دلم رشک گلشن ارمست
 هنوز قابل پیوند چاک جبین نیست
 شکیب و تاب و توان ہمرہ دلم رفت
 بنا ز کشتہ خود یک نظر دریغ مدار
 سماع مختصرے زان دریغ مدار
 ز آب پاشیت ای چشم تر دریغ مدار
 بلاغ نامہ ام ای نامہ برد دریغ مدار
 گرفتہ پے صید دگر دریغ مدار
 خبر ز حال من بخبر دریغ مدار
 ز جلوه رخ رشک قسم دریغ مدار
 پری رخا سر باغم گذر دریغ مدار
 ز دستگاری خود نجیہ گر دریغ مدار
 تو نیز بے دل و جانم سفر دریغ مدار

نیاز داری اگر آرزوی دولت فقر

ز صرف ماحضرت تا بسر دریغ مدار

ارد دل دیوانہ ام سودای لیلائے دگر
 مجنون طبع و چشم بگردید صحرا دگر

۴۰	در نظر بنماید طرز دگر حسن بتم ! چون من ز سر تا پای خود صرف تمنائش نارفته راه یک قدم طے مراحل کرده ام در هر شکست درختن مستحکمی شد حاصل	هر لحظه بنیم جلوه ہر دم تماشاے دگر بہیم نامندہ تاز نم حرف تمنائے دگر نادادہ جائے خود دست آسودہ ام جا در ہر بر افتاد ز پا دیار یاقم پایے دگر
	در حالت نزع نیاز یار جان بخشم بیا ! بہتر نباشد زین علاج ایندم مداوی دگر	
	میکند با من دلم ہر لحظہ اظہارے دگر بلبل دستان سرائے جان مادر ہر نوا بنماید ہر زمانم محرم اسرار غیب !! حسن دیگر میشود در ہر نگاہم جلوه گر کے شوم قانع بہر ما ہر ویان جہان رہب ارنی میسر اید موسی ہر موئے من چشم عالم بین چہ تاب آر ذخیر شید رخس عشقبازان حقیقت راست از سر تا قدم علم رسمی در کنار اندازو گیر از دل سبق	از درد نم میزند سر ہر دم اسرارے دگر میدہد مار انشاں از سیر گلزارے دگر یار من با طرز نو در رنگ گفتارے دگر میکند ہر دم تماشاے رخ یارے دگر چونکہ اینہا قطرہ انداز بحر زخارے دگر میدہد در ہر تجلی جلوه دیدارے دگر دیدن رویش بود مقدور البصارے دگر راہ و رسم دیگر و اوضاع و اطوارے دگر نکتہ عشقت کند حل بحث و تکرارے دگر

۴۱	ہستم از صبح ازل درستی و جوش و خروش خوردہ ام من جامے از دست خمارے دگر	
	ای نیاز از جوش و مستی یکدے فارغ نیم نیست جز ہا ہو و شور م تا ابد کارے دگر	
	ہر چہ از سحر و فسون اندر جہان می بینش نیست پروائے دلم را غیر پروائے بتاں جنۃ الما وای دل کوئے بتان دانستہ ام در ازل شعل دلم مہر بتاں می بودہ است	جاد و چشمان فتان بتاں می بینش ! فارغ از سود و زبان دو جہاں می بینش زان جہت مستغنی از خور و جہاں می بینش زین سبب روز و شب اندر کاراں می بینش
	طالبان بر خیز و رو چوں سایہ ہمراہ نیاز زانکہ در راہ حقیقت خوشروان می بینش	
	انچہ او صبح سست از روی بتان می بینش ہر چہ از سحر و فسون آید پدید اندر جہان دل با میدے بگلچہ دست بردار من جان بقالب تنگ گشت و تالبا نم آمد	وانچہ او شامست از روی بتان می بینش غمرہ چشمان جادوی بتان می بینش در تہ خاک رہ کوی بتاں می بینش دل ہنوز اندر پی جوی بتاں می بینش
	آگہی کی باشدش از شور و غوغا جہاں چوں نباشد این دماغ بیدماغ از بوی گل	روز و شب در شور ہا ہوی بتاں می بینش پُر دماغ از بوئے کیسوئے بتاں می بینش

نیت سجده بسوی کعبه چون آرم بدل
دیرا دایم حرم در پای بت سر آرم
بت پرستی کے گزارم ناصحا منعم مکن
سر نہادہ سوی ابرو کتیاں می ہمیش

زانکہ وجہ اللہ خود روی تباں می ہمیش
انچہ میخوانیش حق سوی تباں می ہمیش
زاهدانام صنم گیر از ادب پیش نیاز
چونکہ از قوم دعاگوی تباں می ہمیش

آنکہ بد سر نہاں نور عیاں می ہمیش
در مقام ذات خود نام و نشان چیزی ندان
رتبه اش عالیت از بودن درین کون مکان
در تماشای جهان چون دل نہاد از خلوتش
گاه صاحب هوش و عاقل و اعظم عالم شود
گاه باناز و ادایش شوخ و شنگ و دلربا
گاه بسمل نیجاں مجروح شمشیر تباں
اگرچه پوشد کسوت بسیار در رنگ هزار

دل که بود اندر تنم پُر از نیاز درد و غم
گم شد اندر عشق بی نام و نشان می ہمیش

مست گشتیم از دو چشم ساقی پیمانہ نوش

شدنم همزنگ با جال بتن همزنگ شد
گفتش ای جال من همجال و تم من خود تو
نیست اندر اختیارم ضبط حالت چون کم
دی بدم من شیخ دیں و سبج خواں مسجد نشین
زهد و تقوی در فکندم زیر پای آن صنم
زاهد بشو خدا را انچه میگویم ترا
خدمت پیر مغال بر خود گرفتیم فرض عین
بر در میخانم بصد عجز و نیاز !!

عالمی پر شور شست از غفل و شورت نیاز
یکدمی ای یار من از باد و بویس کن خموش

پرتو مهر قدیمیت این مہ تابان عشق
دود آہ سمری از سینہ سوزان من
عاشقان در بنوائی خسرو یها میکنند
شمع و پروانه بهم دارند ربط عاشقی !

الفراق ای ننگ ناموس الوداع ای عقل پوش
می بر دهر جا که خواهد جال بتن خانه بدوش
گفت فی الواقع ولی دستر این اسرار کوش
می بر آید از درد و غم میخروش و میخروش
ہستم اکنون بت پرست و کافر ز ناز پوش
ندہم عشقت و رندی مشربم خوش و خروش
زہد یعنی گذار و جام عشق از من نبوش
کمترین از بندگانش بنده ام حلقہ بجوش
گشتہ ام از بہر یکد و جام می طاعت فروش

جلوہ نور کلیمت آتش سوزان عشق !
مدبسم اللہ باشد بر سر دیوان عشق !
شاهی کونین دار و بے سرو سامان عشق
نیک بنجیدم سوز ہر دو در میزان عشق !

پرتو مهر قدیمیت این مہ تابان عشق
دود آہ سمری از سینہ سوزان من
عاشقان در بنوائی خسرو یها میکنند
شمع و پروانه بهم دارند ربط عاشقی !

در حرم وصل جانان در نهادم چوں قدم
 هستیم را گرد بیرون از درش در بان عشق
 صبر دل هوش سرم چوں طاقتِ مہمان نشد
 خود رفت و خانه را بگذاشت با مہمان عشق
 دارد ازادی ز تقلیدات دُہمی بیگماں
 ہر کہ دارد پای در زنجیر در زندان عشق
 کافر عشقم پیرس از دین من ای ہمیش!
 عشق سلامت و دریا در ملک کفر عشق
 فارغ از رسم درہ گبر و مسلمان ساختہ
 مرجہ صدم حباب ر لطف و بر احسان عشق
 کشہ شمشیر عشق از مرگ باشد در امان
 زندہ جاوید باشد مردہ بیجان عشق
 لیس فی سوق الحقیقۃ من متاع غیر حق
 لطف سیر عشقبازی از سر سیر میرس
 دزد گاہ موشگاف دیدہ اہل نظر
 کاندیس میداں شش گوشت دچوگان عشق
 در پس ہر پردہ دارد جلوہ جانان عشق

چشم ادراک خرد راہ نبود نیاز!
 از تماشا کئے کہ بنید دیدہ حیران عشق

باز بر تخت دلم شد جلوہ گر سلطان عشق
 سوخت رخت ہستم از آتش سوزان عشق
 بعد دہمی سر کند در یک قدم برداشتن
 طرفہ طفرہ دارد این جولانی یکران عشق
 جوشش دریا عفت ایچہان آنچہاں
 گنبد گرد و دل جبلے از عیان عشق!
 یک نمود این کثرت دہمی بیک دو کردنم
 بوالعجب ماندم ز کار خنجر بران عشق!

گر چہ بیک آسان عشق آسان کند مشکل
 یک مشکل تر ز صد مشکل بود آسان عشق!
 آبجوان مرگ باشد در مذاق عاشقان
 زندہ جاوید ہستند انیکساں از جان عشق
 زائد نباش اگر بنیائے دارد ہوس
 ہاں بکش در دیدہ کل خاک اصفہاں عشق
 ملت و آئین عشق از جملہ ملتہا نکوست
 زمین جہت رہ میروم بر جادہ یاران عشق
 چوں زلیخا من اسیر یوسف مصری نیم
 در نظر دارم ہزاراں یوسف کنعان عشق!
 نی بوصل آرام جاں نے در فراق آسودگی
 از کہ جویم چارہ ایں در و بیدرمان عشق

ای نیاز از گفتگوی این و آن بس کن خموش
 موشواند تماشا ی رخ جانان عشق !!

جلوہ گاہ ذات بین در منظر ایوان دل
 عرش سلطان و جوب این کرسی امکان دل
 گنبد گرد و دل عالم از جبابے بیش نیست
 کو نمودار آمدہ از بحر بیپایان دل!
 دید چون میدان دل بر ہاں سلم نقص یافت
 نتیجہ عکس قیاس ست جہت و بر ہاں دل
 چون زلیخا کے شوم من مبتلا کیوسف
 صد ہزاراں یوسف مصریت در کنعان دل
 در حباب دل بصدق جاں نمی دارم نیاز
 تا ابد باشد ہمیں ساکن دست من و اماں دل

از بیان این آل خاموش بنشین ای نیاز
 باش مستغرق بیدار رخ جانان دلے

در راه حق اندیشی پیویم و میرقصم
 گه گرییم و گه خندم گه دست زخم گه پای
 جامے ز منے باقی از دست خوش ساقی
 از جامہ جسمانی ز آل یوسف لاثانی
 در شوق جمال او یکدم شدم و یکرد
 در راه شد و آمد مانند دم بعید

چون رفت نیاز از خود و از کون و مکان بشد

ز دغره که من بخود خود اویم و میرقصم

ومی نظاره روی توای یار آرزو دارم
 خیال زلف و رویت ترسته ام از کفر و دین
 مگر دیده گرد تو اندر خواب آسایش
 بسط از نگاهت میشود صد مشکلم آسای
 حضور خوش یادم گیر دانه مهر کن یا قهر
 دلم دانای دهری میرزائی کوه مکنی ست

نیاز این شیوه را بدتر ز مرگ خویش میدارم!

اگر در دیار را در مان ز اغیار آرزو دارم

نه کارم ز اغیار ست نی یار آرزو دارم
 چو بر مرکز نشستم یا فتم جای و مقام خود
 شب نجات سیرا صبح از مهر تو میخواهم
 ز قید کفر و دیو عشقم اگر آزادی بخشد
 مقام لخت دل میخواهم از چشم سحرگران
 نگاه اند که مهرے بفرما بدول زارم
 بدو زندگی یک لحظه آسایش نمی بینم

نیاز از رتبه عقل و خرد هرگز میسر از من

که هر دم ممتی از چشم سرشار آرزو دارم

ما جان خود بد لب جنانان داده ایم
 در بوس مابیات نه و هم تلوث ست
 از ما گشت از دل موبموی یار
 حرمان مابد و تو ساقی برائے چیت
 تا چند خستگی و غم بی و بیکیست

آتش زور شمع به پروانه داده ایم
 جانان بحق که بوسه پاکانه داده ایم
 سو گند زلف او بتوالے شانه داده ایم
 در قیمت می تو دل آینه داده ایم
 دست طلب بدست کریمانه داده ایم

زاید طمع مدار ز مایا پیوس خویش | بوس نیاز بر لب پیمان داده ایم

احرام بستن مجرم کے سرو نیاز !

ایمان و دیں بکافر تخانہ داده ایم !!

ہوائے سیر گل دیدن ندارم !!
 ز داغستان دل باغ و بہارم
 ز بوی زلف بے آہوی جانان
 خدا را بر سر بالینم آیار !
 بروید ز گس از خاتم پس مرگ
 ز خود رفتم چو پر سیدی ز حال
 اگر در کاہشم قدرت فروست
 شبے روزی نشد جز خواب بخت
 مکن تکلیف دام و دانه صیاد
 بہارم بے بہارے و خزانست
 چو بلبل ذوق نالیدن ندارم
 دگر پردائے گلچیدن ندارم
 دماغ مشک بوئیدن ندارم
 کہ من یار اے جنبیدن ندارم
 بخود جز حسرت دیدن ندارم
 خبر از لطف پرسیدن ندارم
 بجانت یسج کاہیدن ندارم
 کہ ہم در خواب خوابیدن ندارم
 پرو بازوے پزیدن ندارم
 ز گلچین خوف گلچیدن ندارم

نیاز اندر سخن سنجی منم یسج !

ولیکن عیب وز دیدن ندارم !

ز روئے حسرت دیدن ندارم
 خروش و جوش نالیدن ندارم
 بہار سینہ ام رشک چمنہاست
 منم پروانہ و ہم شمع و ہم سوز
 نگہ آساروم بر اوج افلاک
 دے دارم بزرگ غنچہ لب بند
 من آن مہرم کہ بیزنگست تابم
 بگر د خود ہمیگر چو گردونست
 ز خورشیدم درختان جملہ ذرات
 محیط عالم و مرکز نشینم !!
 ز باغے باغ گل چیدن ندارم
 دماغے را خراشیدن ندارم
 بداغستان چہا دیدن ندارم
 بگر و غیر گردیدن ندارم
 ز جابے خویش جنبیدن ندارم
 چو گل بیہودہ خندیدن ندارم
 بزرگ ذرہ تابیدن ندارم
 برون از خود خرامیدن ندارم
 بخود حرف درخشیدن ندارم
 خطر از دست لغزیدن ندارم

نیاز از من پرس ایندم دگر یسج

دماغ یسج پرسیدن ندارم

الایا ایہا الساقی بدہ جام مے نام
 ندارم ز زکلم و فضل دو جہاں در دل
 مدہ تکلیف علم رسم اے عالم عالم
 کہ افگندن ست ہشیاری بلا دیچ و در تالم
 ہمینم بس بود کز خود زمانے بخودی تالم
 پریشان حالیم رو میدہ از درس ابوابم

مطلق کرده ام من زوجه کونین رازاندم
نمود این پاره خام چو اکیر آتش خفت
بوقت نوجوانی حال پیری شد من طاری
چه نگرانی و حیرانیت بر چشم بین یارب
چه طوفان خیزانکت این روان از چشم
تو صد گونه جفا و جور بر من می کنی جانا
بجز غم و نیازم نیست دیگر شیوه و دایم
جانا بنغم رو که تو اندرتپ و تابم
چشم تو ر بوده ست زمین هوس و حواسم
ای ساقی سرشار بزمین سوی من راز
گر حال دل خسته پیری ز سر لطف
ز تار بد و شرم بد بد زلف تو مسارا
مارا بکتاب دگرے چیت حواله
بر غم و نیازم نظر لطف و کرم کن
بخود ز خودم ساز بنوشاں می نابم

ز جادوی نگاه دیده آن یار مخورم
بگو شمع چون در آمد از لب شیش آواز
اگر پایم بجای سر و گردن بجای پا افتد
بسوئے کوئے او پیویم جمال رو که او جویم
گدا و بنوایم ساز و برگ خوش نمی آید
دو نیم کرد تیغ ابرویش در طرقت العین
مقام اے نیازاندر جهان هر کس نمی داند
فرید دهر شمس و قمر و هم رنگ منصورم
بطون حق مبطن دان بجان جان پنهانم
فروغ مشعل نور قدم کرده ست تابانم
مقدس طنیم عالی نترام این قدر دایم
ز بهر تشنگان آب و برائے مردگان جانم
بود کل البصر در دیده نظار و دو عالم
برائے عرض دایم جو هر خسته را جو هر
برون آمد ز بحر ذات من صد گوهر مرد جان
خردم کرده و دیوانه و مجنون و مسکورم
شدم مست الت و در بلا افتانم و شورم
ز مد هوشی و مستی خود معذور و مجبورم
چه کارم آید ای جانان و هندار خجست حورم
کلاه بگیری بر سر به است از تاج مغفورم
بجدا الله شهید اکبرم ما جور و مغفورم
ظهورش آشکارا بین بر و روئے علام
چه تاب آرد حدوت تیره با شمع فروزانم
که نماید گل و لاله فنا آلوده دایم
علاج علت و رحمت شفا در و مندایم
غبار گرد پائے خاک آدم خیزه التانم
که خود اصل الاصول هستم و کن جمله ارکانم
دے آدم و ریت است زان دریا عظامم

خور و مرور و شب حیران بشوق دیدم گردان
نه کافر گفتم باید نه مومن خواندم شاید
نه قید بند در پایم نه بند قید بالایم
نمود جان و تن در من نباشد جز خیال و ظن
بشان تازه میگردد عیان از مکن غیبم
نیاز و عجز و بیتابی اگر یابی دے با من
جهان پر غلغل و شورش از گفتار شیرینم
بمیدان حقیقت تا سر خود رانه در بازی

ره راز و نیاز من نمی یابند گمراهان !
نمی بینند خفاشان رخ خورشید عرفانم

در آمد بر سرم ناگه شب آن شمع شبستانم
نهاده اندر نهادم آتش حسن چنان آتش
خبر از خوشی تن یک لحظه یک ساعت نمیدانم
مثال برق بر من برفتاد و از سرم بگذشت
نه خوابم ماند نه راحت نه تابم ماند نه طاقت
ز داغ آتش در پروبال دل پروانه جانم
که از سر تا قدم یکسر بزرگ شعله سوزانم
چنان محو خیال و جلوه جان بخش جانانم
تن و جان سوخت و رفت از سرم آوازه جانم
نه تقوی ماند نه طاعت نه دین ماند نه ایمانم

جنون در جان من پیدا قیامت بر سرم
چه وحشت دارد این سودای یارب بدین
جنونم پرده در شده بجه زورش چگویم بمن
نمی ترسم من ای واعظ زهول آتش دور
گذار کاروان تحت دل راه تری افتاد
بدل اند و ه ما تمها عجب سازست و سالم

نیاز از شور تو عالم شد است افسانه عالم
نمودی فاش اسما دان بخلق اسرار نهانم

مرید پر مغانم دگر نمیدانم
همی که پیر مغالست پیر و مرشد من
بدل چو زمره عشق نایم بد مید
شرار حسن رخ دوست آتش زده است
قبول هدیه شاه حسن یا منم !
دردن آینه خویش تا خدا دیدم
ز را دهر چگویم که خود گم یار انص
خدا پرستی من تا خدا نیم برساند !!
خراب باده آمدم دگر نمیدانم
بس است نام و نشانم دگر نمیدانم
چون نشود و فغانم دگر نمیدانم
خریق سوخته جهانم دگر نمیدانم
فدایت ای دل و جانم دگر نمیدانم
بسوی خود نگرانم دگر نمیدانم !
جز این که هیچ ندانم دگر نمیدانم
فزون ز حرف و بیانم دگر نمیدانم

بیار خودم چون جاب در دریا
شنیده اگر از من صلائے سجائی!
کمال فقر شد است از ظهور فخر الدین

ز بے نیازی خود میدهم خبر به نیاز
که جان جان جهانم دگر نمیدارم

عاشق بخیر منم منم منم منم
سوز دل و جگر منم و خشت پرده در منم
من منم خطر منم ز بهر منم شکر منم!
شام منم سحر منم شمس منم قمر منم!
اینهمه بحر و بر منم دین بهر خشک و تر منم
شاید در با منم مطرب خوشنوا منم
حسن و جمال حق منم عز و جلال حق منم
طوطی صدر با منم بلبل نغمه خوان منم
صوفی با صفا منم بخود و با خدا منم
آدم و شیث و نوح و هود غیر حقیقت منم!

موسی جلوه بین منم قله فلسطین منم
عیسی مریمی منم احمد باشمی منم

راز و نیاز خود منم سوز و گداز خود منم
کرده قدم ز سر منم منم منم منم

من منم منم منم منم منم منم منم
تن متین حق منم شرح حسین حق منم
کعبه منم حرم منم دیر منم صنم منم
عشق منم جنال منم درد منم زبان منم
دود منم چین منم لاله و نسترن منم
بلبل داستان منم طوطی صدر زبان منم

عجز و نیاز هم منم خوبی و تاز هم منم
حسن منم محن منم منم منم منم منم

چون یار بزم آمد پوشیده نقابم
حرفیت جهان از ورق دفتر علمم!
در یک محیط است وجودم به حقیقت
پس کس نبود حاجب او غیر حجابم
من نسخه جا مع بنج طسره کتابم
در صورت خود گرچه بتمثال سراپم

عالم شود ار مست ز چشم من سرمست
سلطان جهان هستم و آزاد ز هر قید
چون مهر من از مطلع غیب آمده بین
ای مرده دلان عین حیات ابدیم
از کشف و کرامات بلا قید که اینها
یاران چه عجب هست که من کنه شرم
گوشت گدایانه به قید گل و آبم
ذرات جهان جمله عیان گشت ز تالم
دک تشنه لبان سوسه من آید که آبم
افتاده بر اینند یہ تعداد حسا بم

خود عاشق خود هستم و مشتاق لقا
در شکل نیاز آمده ام با تپ و تالم

با همه خوبرویم عاشق روئے کیستم
در دلم این تپیدگی و زخوم این رمیدگی
جلوه گرم بهر جهت نعت مست هر صفت
مست ز بومین جهان در پس نکمتر روان
رسته ز دام جسم و جان بسته موئے کیستم
ساکن کنج یخودی بسمل خوئے کیستم
سجده کنان بجان و دل جانب و سوئے کیستم
واله مست در آن نکمتر و بوی کیستم

با همه دلبری و ناز شیوه گرفته ام نیاز
خاک نمط بزیر پا در ره و کوئے کیستم

نیچون و بیگویم غنقائے قاف قدسم
از و حد تم معرا و از اکثر تم مبراس
بی شبه و بے نمونم غنقائے قاف قدسم
پاک از همه شیونم غنقائے قاف قدسم

بیزنگیست زنگم زنگیست عار و شرم
از خلق ما سوایم و ز امر ما و رایم
بی نام و بی نشانم بی شرح و بی بیانم
هر چند در ظهورم نور ظلام و نورم
صدر همه صدورم از و هم خلق دورم
هر قبله هست رویم هر سجده هست سویم
دانی که من چگونم غنقائے قاف قدسم
بر تر ز کاف و لونم غنقائے قاف قدسم
از عقل بس برو نم غنقائے قاف قدسم
در پرده کونم غنقائے قاف قدسم
خود باطن البطونم غنقائے قاف قدسم
معبود و عابد و نم غنقائے قاف قدسم

سلطان بے نیازم گو صورت نیازم
نشا سیم که چونم غنقائے قاف قدسم

من آن نورم که اندر لامکان موجود بودم
نه از عالم بیانی بود و نه آدم نشانم
بسیم آن قدر شد منبسط از حب پیدائی
هیولای دو عالم ماده ارواح و انبیا
ز بهر رفع شرک و دفع و هم هستی غیره
بپاس بوالبشر پوشیده مسجد ملک گشتم
گم ادریس گاه شیت گاه نوح که یونس
با شراق خودم خود شاید و مشهود بودم
که از نظاره حسن خودم خشنود بودم
که بایک نقطگی صدها خط ممد و د بودم
حریر جسم و جان را بچو تار و پود بودم
بشکل انبیا و اولیا موجود بودم
بتصویر محمد حامد و محمود بودم
گم یوسف گم یعقوب گم یهود بودم

گه صالح گه ابراهیم گه اسحق گه یحییٰ
 بر یک کسان امروز نقد وقت شان گشته
 گه موسی گه عیسی گه داود بودستم
 ز بهر دیگران روز جزا موعود بودستم
 بهر عهد و وعده گوهر مقصود بودستم

نیاز اندر حقیقت لایزال و لم یزل هستم
 مگر باین تعین نیست و نابود بودستم

ای طالبان ای طالبان من باشا جستم
 این دوری و مجوریم ازو هم و پندار شما
 ثابت ترم من از همه بے آنکه اثباتم کنند
 بر عکس رسم این جهان در پرده میبایتم عیان
 هم صورت ناسوتیم هم معنی لا هو تیم
 در جلوت فرق آدم از خلوت جمع شیون
 هر خید نبود غیر من در عالم نو و کهن
 با حسن خود در با ختم من نزد عشق و عاشقی
 که شخم اندر خائفه گردم اندر میکده
 هم اول و آخر منم هم ظاهر و باطن منم
 هم جلوه گرد و دید با هم مضمر و لهاستم
 در نسبت خود با شما دریا و موج آساستم
 بے آنکه استننا کنند از جمله مستنناستم
 چند آنکه بی پرده شوم در پرده اخفاستم
 پنهان تر از پنهان و هم پیداتر از پیداستم
 از انبساط نور خود بزم جهان آراستم
 در ذات بخت خوشنیت بر رتبه علیاستم
 هم یسلی و مجنون منم هم وامق و عذراستم
 که سحر و سجاد هم گاه می دیناستم
 هم عالم دنیا منم هم نشاء عقباستم

گاهے نیاز ایمان من گه بی نیازی شان من
 این هر دو می زید بمن هم بنده هم مولاستم

خواجہ خواجگان معین الدین
 سر حق را بیا معین الدین
 فخر کون و مکان معین الدین
 بے نشان را نشان معین الدین
 مظهر و جلوه گاه نور قدم
 آفتاب جہاں معین الدین
 مرشد و رہنماے اہل جہاں
 ہادی انس و جان معین الدین
 عاشقان را دلیل راہ یقین
 سدر راہ گماں معین الدین
 خواجہ لامکان و قدس مقام
 آسمان آستان معین الدین

قرب حق ای نیاز اگر خواہی
 ساز و روزیاں معین الدین

تہانہ چاک زد بگر بیانم اینچنین
 گر لاله زار نیست دلم از ایجوم داغ
 دست چنوں نمود بدامانم اینچنین
 بار گداز شک گستانم اینچنین
 تیر گداز دستہ مشرکانش آزد دست
 لذت چشیدہ از لب پیکانم اینچنین
 واکر دہ شانہ زلف گرہ گیر آن نگار
 کاشفہ روزگار و پریشانم اینچنین
 نیشان شکستہ قدر گہر متبذل شود
 از کان دیدہ گر گہر افشانم اینچنین

ای رشک شمع تابشبتانم آمدی
جمع و دست حاصلم از دوست ای قریب
در دم علاج شراب وصال تست
ظالم هلاک می شوم ایندم اگر شتاب
تا داغ شب چراغ دلم ماهتاب گشت
شد صرف سوختن بدل و جانم اینچنین
روی که دیده ام که پریشانم اینچنین!
بیدر من بساز تو در مانم اینچنین
کردی تو در کشیدن پیکانم اینچنین
شد لیل البرات بکاشانم اینچنین

دارم بطبع میل سخن سخی اے نیاز!
خواهم که یک دو شعر دگر خوانم اینچنین

محو نظاره رخ جانانم اینچنین!
میوزی آینه آن که نه دود و نه شعله
دولاب چرخ میشود آخر غرق آب
یارب روان ز نشر مرگان کیست این
تابسته ام خیال رخ و زلف آن نگار
لب خشک و تشنه کام و جگر تفتانم هنوز
کو دانشم که بود حصول تمام عمر
بی گریه سوخت گشتم و با گریه آب بود
آینه دار دیده حیرانم اینچنین
بس بس مسوز آتش پنهانم اینچنین
گر هست یل دیده گر یا نم اینچنین
فواره رواں زرگ جانم اینچنین
حیرانم اینچنین و پریشانم اینچنین!
حالانکه غرق قلمم عرفانم اینچنین
یک جذب تو ساخته نادانم اینچنین!
که بی نم آینه نام و گه بانم اینچنین!

زین پیشتر تو من بدی الحال من توام
مضمون آه و ناله موزول بخاطر است
بود از برای شکر تو شایانم اینچنین
خواهم نمود مطلع دیوانم اینچنین

دو دمن اے نیاز بروی نمی رسد
در بحر سپهر سپندانم اینچنین!

خدا را اے صبا بگذر بسوختن کسار من
نقاب از رخ بر اندازی قیامت پر دوار
که آمد در دیار من که شد تو دور از من
ز جیب و دامنم دست جنون نگذاشت
نمیکردی تو اول ذبح این صید زبونم را
مکن اوراق اجزای حیاتم در هم و بر هم
بدلی فقر شاه می کنم از خوبی طالع
بغیاری قسم آیار عیارم مکن پنهان
ز بس محو خیالت در دل شهبای تاریک
بکام دیده ام صبا دیدار نمیزی
نیاز از عجز عشقت این سخن سخی و غلوئی
بر در کوی آن جانان این مشت غبار من
قیامت ساز کن امروز میند انتظار من
چه شد ایقرار من که شد صبر و قرار من
بر و آنجی که مشتاق چه خواهی کرد کار من
اگر در شان فراق شکست آرد شکار من
مدن بر باد اظالم کتاب مستعار من
نهجم دارد نه که این طالع گردن سوار من
که بود این همکنار من که دل بردار کنار من
سوید قلب شد تاریکی شهبای تاریک من
نمیدانی مگر گرد و غبار انتظار من
و گرنه شعر بفرش کجا کو بقرار من

گه نشکفت جز داغ جگر بر شاخسار من
 جنوں بر خوشن ناز و جیب تار تار من
 نباشد خالی از جولانگری گرد و غبار من
 نزوید در زمین سینه ام جز دانه عشقت
 گه گیم گه خندم گه نجم گه خرم
 من از مسجد بخانه نه از خود میروم یار من
 که از زلفت پریشانم که از رو تو حیرانم
 نه آه و ناله تنها دارم اندر عشق بازیهام
 بهر صید زبونی چشم دایم و انیسگرود
 جهان با کثرت خود جنب و جدت لفظ

نیاز از من مجاز بهر در و دیار در مانے
 که بود بیخ کشتی خرد در دیار اندر دیار من

دی خرامان میگذاشت آن یار خوش رفتار من
 چون نقاب زلف مشکین از رخ عارض فکند
 خرمین جان جهان را سوخت او مانند برق
 با ادا و ناز و شوخی از سر بازار من
 شد جهان دیوانه روی پری رخسار من
 از نگاه ما گذر کرد آل بیت عیار من

بسکه در عشقت شدم از کفر و ایمان بری
 عشق اسلامت و دینم عشق در مانت دورد
 رشته جانم گست از سبزه و ز تار من
 عشق غمخوارست و مونس عشق یار غار من
 دولت شاهی ز چشم تشکبارم شد حصول
 دامن فقرم پر است از گوهر شهوار من

از خیال جورا و خون دلم شد رشک مشک
 در نگه دارے نیاز این ناله تار تار من

دی درآمد بر سرم آن ساقی سرشار من
 می نهیم پاچای سر سبز جاپا از بخودی
 از خروش و جوش مستی بر سرم اید و ستار
 دین و اسلام فدای ساقی سرست گشت
 خواب چشم و راحت جان و قرار و صبر دل
 جز مقام عشق آهنگ ندارد بلبلم
 از نگاه مست او دیوانه شد بشیار من
 هوشمند انم چنی پرسند از رفتار من
 نیست جز دیوانگی کار در کار من
 شد برین جام و صبا جبه و دستار من
 رفته اندر طرفه العین از من این هر چار من
 بر نیاید جز نوالے سوز از منقار من

کار فرما شد جنوں در ملک جانم اے نیاز
 سخت دشوارست بار عقل در دربار من

سر حق پنهانست اندر معنی اسرار من
 از محیط لفظ مرا بود اقسیم ملک
 ظاهرش پیدا است اندر صورت اظهار من
 چشم دل بکشا و بگر وسعت پر کار من

نور ذاتش بر دلم هر دم تجلی میکند
تاب دیگر میدهد هر شعله دیدار من
در بنای هستیم از نیستی مستحکم است
ور شکست و ریختن شدیدی دیوار من
اے مسلمان کفر باشد جز ولایتک عشق
زین جهت در عاشقی شد کافری در کار من
زاهد از سر سواد الوجه من آگه نه
نیست در فهم تو رفر تشقه و زئار من

طوطی دستا سر اے شوق و ذوق اے نیاز

تشنوی جز ناله جانو ز از منقار من!

نیست جز آهنگ عشق آواز موسیقار من
رب ارنی می نوازد بر بطن هر تار من
بسکه هتم سایه پرور زیر بال مهریار
یمن میگردد هما از سایه دیوار من!
ای نسیم گلشنی بال سوی د کانهم بیا
تار ساند در مشامت بوجال عطار من
حسن خواباں بهر حق بینی مثال عینک
مید بینایی اندر دیده نظار من!
آمد اندر ملک جال بر تخت دل سلطان عشق
حاکم عقلم بدر شد از سر بهشیار من!
نچو دریا محیط این قطره ام شد موجزن
چون بخود غرقم نمود آل قلزم زخار من

کرد مارا بی نیاز آن قبله اهل نیاز

لطف فرماید باحوال دل افکار من!

ایر عشق مفتونست و مجنون
حریق قلبه و التار مکنون

نمیداند طیب آزار مسارا
وما حو به من هاج و قالون
نه ماتردا منم اندر نظارده
بری نفسنا عما یخون!
شهید اکبرست این کشته عشق
وما للشر هدی والتقوی یمنون
بیاجانان نبغشم لطف فرما
حضور الحی علی الاموات مستون

نیاز اندر رخا رست اے درغیا

و حمر الدن فملوا و مدنون

مرایض العشق مفتون و مجنون
سکوب عینه و القلب محزون
نخی عجوسه من کل حبس
فما مسجون هذا بسجن مسجون
و من یعلم تد اوید سوی سخن
فیخطی تبه فیله فلا طون!
الا یا صاحب الوجه الحنین
تعالی حبنا عما یقولون!
ترحم و التفقت نحو العشوق
فان باعدت عنه ما مجنون

بلاء العشق یا اُمی بلاء

والا ف المصاب فیله مشحون

عیدست ساقیا در میخانه باز کن
بیجان توبه بشکن و پیمان ساز کن!
شگام از بد و توبه و تقوی گذشت و رفت
دور حقیقت ست و دواع مجاز کن

بنگر به تیج و تاب دل سو گوار من
بنما بما تجلے جان بخش و دلکشا
امروز روز عیش و نشاط و سرور
گنج قناعت که دل را غنی کند

تا صبح وصل درند بهر شب ای نیاز
چون شمع آه و گریه بسوز و گداز کن

شاه عشق آمد و شد تخت نشین بر من
همه تن دیده ندیدم بهر تماشاے کس
شوند حلقه نشین بر نمط باله ماه
واعظا جنت من سینه پر داغ نیت
بس فرومانده جناح ملکوت از پرواز
یا فتنه عالمیاں تاب دگر از نور من

تا شوی محرم اسرار حقیقت چو نیاز
سایه سال باش پس پیش رو رهبر من
دلا خاک ره کوئے محمد شو محمد شو
زهر سو بیا سوئے محمد شو محمد شو

بهر دم سجده جال سو ابرو محمد کن
تجرو پیشه گیر از قید عالم و ارباں خود
با خلاق الهی متصف بودن اگر خواهی
بکن خالی مشام از بو گاه جال اول

نیاز اندر دولت گر مهر عرفان خدا باشد
فداے شان دلجوئے محمد شو محمد شو

من پاکباز عشقم ذوق فنا چشیده
بد پردہاے و می مارا حجاب دیده
گل گشت غنچه دل و لب تگیش و اش
چون آفتاب معنی در جان من درخشیده
من نور ذات حق اے صاحب بصیرت
در صورتی نظر کن اندر مرقع خلاق
روح الهی من جان خدا نیم من
من جلوه گاه ذاتم هم مظهر صفاتم
آئینه پر صفایم جام خدا نمایم

آهوئے دشت هویم از ماسوار مید
دیدیم رو جانان این پردہا در دیده
چون باد نو بهارے برگل شبنم وزیده
گشتم بچشم مردم چون مرد یک بدیده
در صورتی اگر چه از خاک آفریده
نقاش دست قدرت تصویر من کشیده
از صنعت عجیبه در آب و گل دمیده
هم اصل کائناتم از نورش آفریده
هم عین و هم جدایم ای مرد برگزیده

سلطان بے نیازم چوں سرو فرازم
از جام عشق مستانه استم
زاد میگیر بر من بگذر ز گفتگویم
هم بنده نیازم مثل کماں خمیده
بے پاو بے سرم از قید تن رهیده
نشیده که فرقت در دیده و شنیده

قول نیاز بشنوی یعنی ز خود بروں شو !!
چوں از خودی برآئی باشی خدا رسیده

اے عکس نمائے تو هر ذره چو آئینه
نظار گمانت را هنگام تماشايت
پیدائی و پنهائی هم صورت و هم معنی
از دولت دیدارت هر دیده چو گنجینه
هر شب چو شب قدرت هر روز چو آذینه
هم نور و سرور تو هم دیده هم سینه
هم عینک بنیائے هم قطره وزینه
این حسن مجاز مادر چشم حقیقت بین

اندر من واد هر دم رازے و نیازے هست
روشن بود این معنی بر سالک دیرینه

ز به غر و علائے منتهائے اوج انسانی
امیر عالم امر شہ معموره خلقه
ظهور کامل ذات و صفات حضرت یزدا
ز بهی و غر و علائے منتهائے اوج انسانی
ادیب علوی و سفلی رسول انسی و جانی
جیبی سیدی محبوب خاص الخاص ربانی
کرمی اکرم الخلق سراج فیض رحمانی

در خشاں آفتاب آسمان حسن محبوبی
شبستان جہاں روشن ز نور ماه روئے
چو شمع صبح در زرش نماید ماه کنعانی
ز تاب شعله حسنش کند خورشید خشتانی
بیک چشمک زواید از رخ زگار امکانی
محمد غیر حق نبود حکم ذوق عسرفانی
چه وسعت داد و یارب بظرف آن عظیم الشان
که انی بعدہ گوید بجائے قول سبحانی

نیاز از اندر دولت گر بزرگ کبراش جاگیرد
نه بینی تا ابد رو پریشانی و حیرانی !

ز به عز و جلال بو تراب فخر انسانی
ولی حق و صبی مصطفی در یائے فیضانی
علی مرتضی مشککشائے شیر یزدانی
ادم دو جهانے قبله دینے و ایمانی
خدا گوے خدا دانے خدا بنیے خدا شانے
سرورجان خاصانے نشاط روح پاکانے
مه ظلمت کشائے مشعل تاریکی عالم
براه حق نمائی ناقهائے کاروانش را
پیغمبر بر سر منبر نشست و خواند مولایش
عجب نبود بهار یخزال باغ محبتاں را
که تا مولایش را باشد اندر خلاق بر بانے
که میبارد بر و هر لحظه ابر فیض واحسانے

نیاز اندر قیامت بمیر و سامان نخواهی شد که از حُب و تولاے علی داری تو سامانے	
<p>بده دست یقین ای دل بدست شاه چیلانی امیر دستگیر غوث اعظم قطب ربانی نشان شان پخوانی بیان ستر مکنونی سرا پا جلوه حسنی تمامی مهر تابانی ز پائے پاک فخریت دوش پاکبازانرا شب بخت سیراف ذره مهرش کند صبحی بخشنده از ره فیاضی ادنی بنوائے را ملائک طر قوا گو یان روند اندر رکاب او</p>	<p>که دست او بود اندر حقیقت دست یزدانی جیسے سید عالم زبے محبوب سبحانی بسیرت مثل پیغمبر بصورت مرتضی ثانی کند یعقوبش گر باشد اینجا ماه کنانی حیاتے تازه برگرفت از دین مسلمانی فرزد لمعه لطفش رخ شام غریبانی گدایان درش دیهیم شاهی تحت سلطانی جلوه داری کنند اور را خواص انسی و جانی</p>
نیاز اندر جناب پاک او از قدسیاں باید که آید جبریل از بهر کار و بار در بانی!	
<p>نظام الدین و المله علیہ رحمۃ اللہ شہنشاہ علی جاہے نبی شانے حق آگاہے سرا پا حسن جان بخشے ہمہ جانان دلخواہے</p>	<p>ولادت طلب بکشا بدرگاہ شہنشاہے امیر عالم آراے ظہیر دین و دنیاے محیط فیض و ارشادے بعلم فقر استادے</p>

<p>دُر دریاے تجرید گل بستان تفریدے شبستان جہاں شد پھور و زرشن روشن گرفته صورت قالی منیر مش سیرت حالی بخاشاک وجودم زد نگاہ گرم و آتش ز شوق عشق محبوب الہی اپنچال گشتم</p>	<p>بشکل و صورت انسان نمایاں ذات اللہ کہ طالع گشتہ از افاق عالم انجمن مایے زبان شمع شد در مدح او مرغ سحر گاہے بر دل از آسمان شد شعله مشتے پر کاہے کہ تصویرم مقصور در کشد پر صورت آہے</p>
چغم داری نیاز از رفتن تنہا ازین عالم کہ سلطان المشائخ یار جان تست و ہمراہے	
<p>ای جلوه گہر رویت ہر چہ و ہر روئے اے قبلہ ایمانم و جان دل و جہانم با آنکہ نمیرائی از دسمہ رنگ و بو می بینم انا الحق زن ہر ذرہ ہمسر تو اندر دل ہر قطرہ دریاست موج اندر این جملہ ضمائر مرجع توئی ایجا تان!</p>	<p>راہ تو دو کوئے تو ہر رہے و ہر کوئے رو سو تو گردانم ہر طرف و ہر سوئے رنگ تو دو بوئے تو ہر رنگ و ہر بوئے ما اعظم شانی گو ہر تارے و ہر موئے خود بحر محیط است ایں ہر نہری و ہر جوئے تغیر زلت اینک ہر مائے و توئے</p>
اندر رہ عشق تو رفت نیاز از خود !! از لست کز و ہست ایں ہر مای و ہر ہوئے	

گر بر سر بالینم نازاں بخسرام آئی
جَال از سر فویا بم هم تاب و توانائی
تا پنجه عشقت شد همدست و گریهاتم
از قبضه دستم شد دامن شکیانی
این آه دلِ سر دم وین رنگ رخ زروم
باز درون هر دم دارد سر رسوائی!
ای رشکِ میحایم از بهر مداوایم!
چون بر دلِ شیدا یم یک جلوه نغمائی
خاک ره کوئے تو این طرفه اثر دارد
هم صندل در دستم سرمه بنیائی

بوی نیاز آمد از طره مشکینش!
از خود بر مید آخرا ین آهوی صحرائی!

سرد آنکه دم زخم من ز کمال کبریائی
که سوای حق نه یم بوجود بی قیائی
همه این صفات و ذاتم که بعالم شهوت
بخدا که اوست پیدا بلباس ماسوائی!
نظر بصورت من کن بنگاه دیدۀ دل!
که نمایند سراپا همه جلوه خدائی
همه تهافت بر من که تو گوئیم منم من
نه من نیست این من ز خداست خود نمائی

همه دلبری و ناز است که بصورت نیاز است
چه نیاز شان خاص ست ز شیون دلربائی

بر بود دست این دلم اعجاز نگاہ
زانست مرا عدم و دما ز نگاہ
هند و شود و چشم سیاهت پرستد
گر بر فلکی بر بت شیر از نگاہ

اعجاز نگاہ تو کند زنده جاوید
اے رشکِ میحایم انداز نگاہ
بر او ج تماشاے رخت کیست هوا گیر
گو طائر قدسیت بر واز نگاہ

چون ناز ترازیت و زیبے نیاز است
ز سبد که بر او افگنی از ناز نگاہ

از خلق جدا هستی و هم در همه بائی!
از جمله مبرائی و در جمله در آئی!!
بی نام و نشان بودی و گنجینه پنهان
از بهر شناسائی خود صورت مائی!
بر وحدت ذاتت غرض کثرت شانت
یک شان تو خلقت و گر شان خدائی
هم شاه جهانی بسرت افرشاهی
هم دلق بپرداری و هم شکل گدائی!
هم معتکف مسجدی و سجد بدست
هم دوش بز ناری و در تیکد بائی!
هم بارکش خرقه و هم رند قبا پوش
هم زهد سراپائی و هم ترک ختائی
هم صوفی و رقاصی و هم صورت مطرب
هم چوبی و سم تازی و هم صوت و صدائی
هم ناله جانکاری و هم خنده جان بخش
هم سوزی و هم سازی و هم درد و دوائی
هم بلبل شیدائی و زاری و نزاری
هم در چین و هر گل و هم جلوه نمائی!
هم خطی و هم خالی و هم چهره زیبا
هم کاکل مشکینی و هم زلف دو تائی!
هم خرمن گلزاری و هم برق میسم
هم دیدۀ فتائی و بالاے بلائی!

ہم شوری و ہم فتنہ و ہم آفت جانی
ہم خنجر مرگانی و ہم تیغ دوا برو
ہم غافل و ہشیاری و ہم ہمیش و مست
ہم قاضی و ہم مفتی و ہم حکم شریعت
ہم غم و ہم عثوہ و ہم ناز و ادائی
ہم تیرنگہ در ہدف سینہ مائی !
ہم واعظ و ہم پیر زہ مغنیہ ہائی !
ہم گفتہ انا الخلق بسردار برائی

ہم مرشد کامل گشتہ شکل شہ جیلانی !
برو نیاز آئی وار شاد نمائی ! !

اے دل تو چین در شغف شور چرائی
ای سینہ من ریش دل از بہر کہ داری
و کخزہ من صورت گریہ بچہ گشتی
اے راحت جان شکل غم آمدہ چونی
در معنی فی الفکرم غور و نگہ کن !
دلدار تو نزدیک ترست از رگ جانت
خورشید جمال رخ محبوب عیانست
جانان بھانست چو دریا بقطرات
از زندگی افزائے لب ساقی سرمست
و کویہ بگو صورت ناسور چرائی
وے لخت جگر سوختہ چون طور چرائی
وے صبح صیغہ شب و بجور چرائی ! !
و جان من آزاری در بخور چرائی !
مشتوق برداری و مہجور چرائی !
افتادہ بہ پندار دوتی دور چرائی !
ای شب پرک دیدہ جان کور چرائی
چون قطفہ بدریائی و در شور چرائی !
مے نوش کن وہاں بلب گور چرائی !

ای زہد افسردہ بیار و بخدا شو !
یک جوندہ ہم قیمت این طاعت مہمل
در حرص بہشت و ہوس حور چرائی
بر تکیہ این زہد تو مغرور چرائی !

بر قول نیاز ست اگر علم یقینیت !
پس دیدہ و دانستہ بدستور چرائی !

بر چہرہ تو نقاب تاکہ
بر دیدہ ما حجاب از ماست
بر بحر حقیقتم گذر دہ !!
یک حرف ز عشق خود سبق دہ
یہ خود ز خودم کن و بخود دار
مستم بکن از نگاہ مست !
بستم بہ تعلقات ذرات !
اے دلبر من جمال نہا
بر چشمہ خور سحاب تاکہ
در ماؤ تو این حجاب تاکہ
بینم بغلط سراب تاکہ
خواہم قصص کتاب تاکہ
مانم بخودی خراب تاکہ
دارم ہوس شراب تاکہ
واماندہ ز آفتاب تاکہ
و جان من این حجاب تاکہ

اگر دال زد و کون بے نیازم
گرم پئے آل خراب تاکہ

ندانم کیتم مالا چہ نامے !
بحیرت اندرم ہستم کد امے !

بختِ روستے خود سرشار و مستم !
 نباشم بزمیں نے برسماءات !
 عجب جائیت اندر ملکِ جانم
 چہ مہر شد برون از مطلعِ غیب
 بظاہر گرچہ فانی میسنا یم !
 ز وحدتِ سوی کثرتِ چوں بر ایم
 بہر آنے بشانے دیگر آیم !
 گہے بر صورتِ بلبیل نیالم !
 بجگہ شیخ و درویش بر ہمین !
 بہر مشرب کہ بینی نیست جز من !
 نہ بنیا دامن و نئے سے نہ جائے
 مگر در مکال دارم مقامے
 کہ آجائے سحر باشد نہ شائے
 ز تابم شد عیاں ہر خاص و عام !
 ولے در باطنم دارم دوائے
 ہموں دم باز گردم تیز گامے
 نمیدارم بیک شانے قیامے
 گہے شکل گل آیم خندہ فامے !
 مغم در میکدہ ہمے وجائے
 ز من بشنو بہر ملت کلامے

بباطن ناز و در ظاہر نیازم !!

بہ معنی خواجہ در صورت غلامے

مثنوی

خود تماشا و خود تماشا شانی
 غیر تش تاب غیر کے آرد

یار من با کمال رعنائی
 عشق بازی بخویشتن دارد

در ازل دیدہ بر رخس واکرد
 در بطونش نمود عشق مقام
 شد چو حُبِ نظارہ دامن گیر
 از تقاضائے حُبِ جلوہ گیری
 خواست آن حُسنِ بی نظیر و مثال
 ناگہان کرد امارکن فیکون
 شد ہزاراں ہزار شکلِ غریب
 یک جہانے ز جنس جن و ملک
 خود برآمد بشکلِ اس احوال
 ہست عالم تمام مرآتش
 طرفہ ترانیکہ رانی و مرآت
 لیک اندر جہان کہنہ و نو
 ایچ کس را نیافت این قابل
 آخر الامر سو آدم دید !
 متصف با صفاتِ تمزیہی !
 خویشتن را بخویشش شیدا کرد !
 شد مسافر سکونت و آرام !
 گشت مطلق بدام قید اسیر
 آمد اندر حصارِ شیشہ پری
 متجلی شدن باین امثال
 نقش بستہ جہان بوقلموں
 از تجلی نور ذاتِ حبیب !!
 وال دگر از عناسرت و فلک
 حب در خواستِ حقرتِ اعیان
 کاندرو ظاہرست آیاتش
 جزیکے نے چہ گویمت ہیہات
 جُست وجوئے نمود بانگ و دو
 کہ ظہورش بود درو کا سل
 بہتر و خوبتر ز عالم دید
 ہم درو وصف و لغت تشبیہی

۷۸
 زین سبب شد خلیفہ اش سال
 اوست آئینہ صاحب الوجہین !
 رو سوے خصائص ربی !
 سجده اش بانقاخص عبدی
 پس ہمون ساجدست وہم مسجود
 جز عدم نیت غیر ذات خدا
 محلہست انچہ گفت نیاز !
 بایدت گر برین دلیل گواہ
 امر ربی ست روح و سر خداست
 حیف در بند جسم در مانی !
 یار تو ہر دست با تو کلیم !!
 ہمہ عالم پرست از آواز
 باز کردن ہمیں بس ست ترا
 بشنوی یک کلام نام مقطوع
 اول و آخرش جو بیحد شد
 دیگرے کس نبود لایق آل !
 گریہ بینی تو با حقیقت عین !!
 وجہ طرف نقائص عبدی !
 جانب آن خصائص ربی !
 نیت درد ہر غیر او موجود !
 پس بود عین او ہمہ اشیا
 کرد کوتاہ قصہاے دراز !
 کن نظر جانب کلام اللہ !
 ذکر بے کام و بے زباں اور است
 نشنوی صوت پاک رحمانی
 حیف تو نشنوی کلام قدیم !
 لیک در ہائے گوش خود کن باز
 بند سازی رہ شنیدن را !
 کز حدوث و فنا بود مرفوع !
 زان سبب نام او با خد شد

۷۹
 عالم صوت از و ظہور گرفت
 رونق افزای انجمن او شد
 گر با ظہار رونیا زور دے
 بشنوی آن بانگ پر سرور از گوش
 غرق شود در میان بحر محیط !
 نور برنگی ہست وحدت ذات
 دید ہای دلت کہ نابینست
 ورنہ وحدت کجا و کثرت کو
 تو کہ ہرگز ندیدہ آن نور !
 تا نیت شعاع نور خدا
 کاین ہمہ ظلمت ست نور دگر
 ذات مطلق مثال گل باشد !
 و پس دونی و تعین ست چو خار
 گل شوی گر نظر بہ گل آری !
 در تہقید خسار در مانی !
 از حضورش بساط نور گرفت !
 فیض بخشاے ہر سخن او شد !
 نام آواز در جہاں نہ بدے
 کن فراموش خویش را ذہوش !
 ذات بے کم و کیف نور محیط !
 و پس تعین بود ہمہ ظلمات !
 پیش تو نور سر برانیت !
 بوی عنبر کجا کجا بد بو !
 چہ بدانی حقیقت مستور
 بردلت کی شود ترا پیدا
 کی شود این و آن بہم ہمسر
 مبداء فیض جزو کل باشد !
 می کشد ہر یکے از و آزار !
 دامن جان کس نیاز آری !
 خود بر نخی جہاں برنجانی !

ولہ

خود تاج بر صورت شایانہ برآمد	دارا جہاں شد	خود دلق بر شکل گدایانہ برآمد	دکان بدگل شد
خود گشت بت و خود تیرا شید بتا نرا	در صورت آرا	خود گشت خلیل سو بخانہ برآمد	بشکت درواں شد
خود بر صفت شمع پر انوار عیاں است	روشن کن مجلس	خود بود کہ صورت پروانہ برآمد	قربان بجان شد
حقا کہ ہونست کہ او پردہ نشین بود	در جملہ غیبت	با صورت زیبا ز بہا نجانہ برآمد	در عین عیان شد
گاہی متحل شدہ بر مسند خوبی	در صورت لیل	گہ قیس شدہ عاشق دیوانہ برآمد	بیخانہ دماں شد
گہ صورت زلف آمدہ گہ بہت کاکل	دام دل عاشق	گہ چوب شدہ بر صفت شانہ برآمد	در کوہ بتاں شد
خود بود کہ اورفت ز جیل اسوے	شیخ ہمہ عالم	خود گشت نیاز و چو مریدانہ برآمد	از معتقدان شد

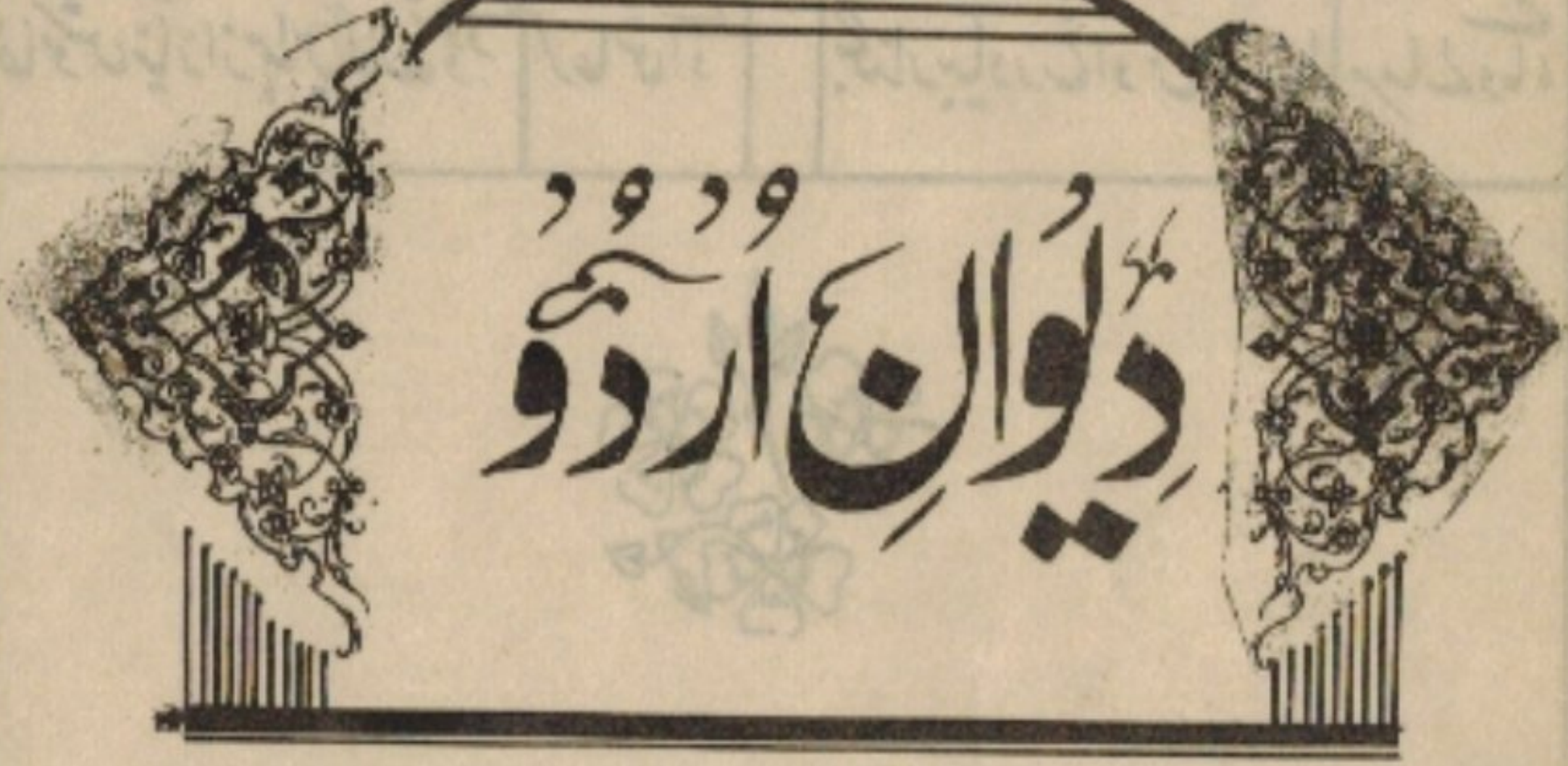
دیگی

چوں دیدم در کف زنگ حنار	ای بار چو ہے	خون گشتہ برآمد کہ بوسد کف پار	گاہے سر را ہے
ناگاہ بیرون آمدہ از حجلہ خلوت	آن شوخ ہنگر	در چشم زدن بزد ز ما شرم و حیا کج کردہ کلا ہے	
گفتم کہ چہ کردی بجاں شور افتاد	گفتا بجلا ہے	گفتم بیچہ گرد آمدہ این خلق شمارا	گفتا بہ نگاہ ہے
سوزی خس و خاشاک من از شعلہ	گر جلوه نہائی	کو آتش برق رختای یار دل آرا	کو پن پر کا ہے
گر بر سر من آئی و من رہب گوی!	گویم کہ تو ہستی	نارم بہ نظر بیچ کہے غیر شمارا	معبود الہی
جز ذات تو کس را حکم سجدہ تعظیم	ای دبر زیبا	در شان تو گویم صفت مدح تنہا ورا	ہر شا اوچکا ہے

از رفتن جانم نعت بیچ غم نیست ای حضرت جانان
ہر لحظہ تو میرسد این راز گدرا جاتے و پنا ہے
خاموش نیاز از ہمہ این گفت و شنود اگر عاشق ادے
بگذار بیاد رخ او صبح و مسارا ہر سالے و ما ہے

گر کون و مکان منظر ننگ نہوتا
ہر آن میں اُس کا یہ نیا ڈھنگ نہوتا
ہوتا نہ اگر اُس کے تماشا میں تیرا
حیرت سے میں آئینہ نمط دنگ نہوتا
گر شان پیمبر کی ابو جہل پہ کھلتی
اُسلام کے لانے میں اُسے ننگ نہوتا
اسرارِ حقیقت کے خبردار جو ہوتے
ہفتادو دولت میں کبھی جنگ نہوتا
امکان باہر ہے تری کنہ کا پانا
ورنہ دل آگاہ مرا تنگ نہوتا

گر پردہ غفلت کو تو ہم سے اٹھاتا
اے عشق نیاز آگے ترے سنگ نہوتا

چادر سے موج کی نہ چھپے چہرہ آب کا
برقع حجاب کا نہو برقع حجاب کا
اپنا ہی کچھ تصرف او بام ہے کہ ہم
چہرے پر حق کے پاتے ہیں پردہ نقاب کا

آنکھیں موندی ہوئی ہوں دن بھی رات سے
اس میں قصور کیا، بھلا آفتاب کا
کس کام کی یہ ہستی موہوم کائنات
سیراب کب کرے تجھے دہو کا سراب کا

اپنا حجاب آپ ہے تو اے میاں نیاز
اویٹنے میں تیرے ہوتا ہے اٹھنا حجاب کا

اے دل جناب قدس میں کب سا ہوا
دنیا کی ہمدن میں بھی تو پھنسا ہوا
گنجائش خیال طلسم جہاں کہاں
آنکھوں میں جسکے جلوہ حق ہے بسا ہوا
خطرے کو حب جاہ کے دل سے نکالنے
یہ بطرح کا چور ہے گھر میں دھنسا ہوا
معیار عشق پر زہمت لگا کے دیکھ
پتکا جو ہے طلا ہے کوئی کسا ہوا

گھر کو تو اپنے ہستی کے ویران کر نیاز
ہستی سے حق کے پھر وہ رہے گا بسا ہوا

کیا جانے کسی گھات میں نکلا کسا ہوا
دہ شوخ ہاتھ قتل جہاں پر رسا ہوا
اپنا تو ملک دل ہی کبھی سے اُجر گیا
لیکن چراغ داغ سے کچھ ہے بسا ہوا
دل خانہ خدا ہے صنم اس کو مت گرا
مکن نہیں جو پھر بے یہ گھر گھسا ہوا
ہر گز نہ آئی مہر تجھے میرے حال پر
ہر چندہ آہ و نالہ صبح و مسا ہوا
ہوتا ہے کوئی خندہ گل سے شگفتہ دل
اُس غنچہ لب کو دیکھا ہے جسے ہنسا ہوا

اے مرغ دل اکھڑ گئے جب بال پر تر
پھولا نہیں سماتا ہے جامہ میں اپنے پھول
بیٹھا نہیں ہے ایسا مرے دلیں درد غم
مارا تمہاری زلف کا ہرگز نہ بچ سکے
ہوں میں نیاز مند جناب امیر کا
کہہ کیا کر گیا دام سے چھٹ کر پھنسا ہوا
یا اوسکی بویں پیر بن اپنا بسا ہوا
بن جی لئے جو نکلے یہ کافر و فحشا ہوا
سوار پنج رہا ہو جو افعی ڈسا ہوا
اس واسطے میں صاحب فکر سا ہوا

سُن سُن کے شور عشق کے حالات کیا آزار
ڈر ڈر کے دل بغل میں جاتا دھنسا ہوا

تمہارے دورے میں ہم نے ساقی عجب ہی دور شراب دیکھا

ادھر تو دوا عطا گرا پڑا تھا ادھر کو زہد شراب دیکھا

جو ایک جھپکی میں جز سے کل ہوا اور ایک قطرہ ہوئے دریا

تمام عالم میں تو نے ہمد کوئی بھی مثل جناب دیکھا

وہ مست میخوار ادھر کو آیا مگر یہ لالچ ہی اوس کو لایا

کہ میرے خوں کو شراب گلگوں دل و جگر کو کباب دیکھا

چمن میں زگر کہیں ہے بیمار اوسکی آنکھوں کو دیکھ کر کے

کہیں ہے زلفوں کے غم میں سنبھلے ہمارے کیا بیچ و تاب دیکھا

تمہارے مکھڑ کے نیچے زلفوں کے دیکھ کر کیا مثال کہئے
برے گفتن مگر یہ کہئے کہ مہر زیر سحاب دیکھا !!

نہیں ہے دکھو کا کچھ اس میں ایدل کہ ہے یہ دھوکا طلسم عالم
جو کچھ سنا تھا سو ہے فسانہ جو کچھ کہ دیکھا سو خواب دیکھا

نیاز ایسا ولی برحق کہ پیر مرشد ہوا اولیاء کا

بتا تو اُمت میں اس بنی کی کوئی بھی بن بو تراب دیکھا

تمہارے عشق میں گسرجان کے دینے سے میں اڑتا

کوئی دن جی کے آخر موت سے مرنا ہی پھر پڑتا !!

کہاں یہ عشق کا مرنا کہاں وہ موت سر پڑنا

یہاں اب روح قدسی ہوں وہاں زیر زمین پڑتا

زیارہ نگاہ عالم آج ہے یار و مزار اپنا

کہو حاسد کو تو بھی ساتھ میرے آہاں گر پڑتا

اگر پروانہ بلبل کی طرح مرنے سے تھم رہتا

یہ رونا شمع کو اس کیلئے تا صبح کیوں پڑتا

یہ سنگینی و سبکی تیری واعظ سب پہ کھل جاتی

ترازوی محبت میں اگر آکر کے توڑتا

نیا ز آخر ترا دل تحت رب الغلین ہوتا

خس و خاشاک غفلت اگر یہ خوب جھڑتا

جو نہی آمد عشق کا مجھے دل نے مرده سنایا

خرد و حواس و شکیبے وہیں کوس کوچ بجا دیا

جسے دیکھنا ہی محال تھا تھا اسکا نام و نشان کہیں

سو ہر ایک ذرہ میں عشق نے ہمیں اسکو جلو دکھایا

کروں کیا بیان میں ہم نشیں اثر اس کی لطف گاہ

کہ تعینات کی قید سے مجھے ایک دم میں چھڑا دیا

میر جھکنے کیلئے ایک جرم بھی اُس شرکاب تھا بہت

تو نے سیرچی سے سا قیاسِ خم کو لے کے جھکا دیا

تجھے عشق دل ہی سے کام تھا نہ کہ استخوانوں کا پھونکنا

غضب ایک شیر کے واسطے تو نے نیتاں کو جلا دیا

تری ناصحا یہ چناں جنیں کہ ہیں خود پسندی سب توں

نہ دکھائی دیگی کبھی کہیں جو کسی نے تجھ کو سمجھا دیا

رکھیں ہیں نیاز یہ اہل دل ترے شعر سننے کا اشتیاق

غزل ایک دوسری اور کہہ تجھے حق نے فکر سادیا

تو نے اپنا جلوہ دکھانے کو جو نقاب منہ سے اٹھا دیا

وہیں حیرت و بے خودی نے تجھے آئینہ بنا دیا

وہ جو نقش پا کی طرح رہی تھی بنو داپنے وجود کی

سوکشش سے دامن ناز نے اُسے بھی زمیں سے مٹا دیا

کیا ہی چین خواب عدم میں تھا تھا زلف یا رکھ خیال

سو جگا کے شور ظہور نے مجھے کس بلا میں پھنسا دیا

ذرا چھپ نگاہ رقیب سے پڑی اُس گلی میں تھی میری خاک

تو نے ایک جھونکے میں اے صبا اُسے وہاں سے اڑا دیا

رگ پے میں آگ بھڑک اٹھی پھینکے ہے پڑا سہی تن بدن

مجھے ساقیا می آتشیں کا یہہ جسام کیا ہلا دیا

یہ نہال شعلہ خُسن کا ترا بُرہ کے سر بہ فلک ہوا

میری کاہستی نے مشتعل ہوا سے یہ نشو و نما دیا

جہی جا کے مکتب عشق میں سبق مقام فنا لیا

جو لکھا پڑھا تھا نیاز نے سو وہ صاف دے لے بھلا دیا

خاقانہ چشت میں جسے قدم پہلا رکھا
دوسرا اس کا قدم پھر عرش کے بالا پڑا
قاب قوسین اُس کے آگے ایک ادنیٰ مقام
وال پہنچ کر کچھ نہ پوچھو کیا کیا پہر کیا ہوا
نقش ہستی مٹ گیا نام و نشان سب گیا
صاف مطلع ہو گیا جو تھا یہاں وہ کچھ نہ تھا
سخت مشکل ہے دلا اسکا پھر آنا اس طرف
وہ نہ ان مردوں میں جن کو میاں لے جلا

کیا ہی جی کو بھاتی ہیں باتیں یہ تیری آ نیاز
قول حق ہم تو سمجھتے ہیں میاں تیرا کہا

معمور ہو رہا ہے عالم میں نور تیرا
ازماہ تابما ہی سب ہے ظہور تیرا
اسرار احمدی سے آگاہ ہو سو جانے
تو نور ہر شر ہے ہر سنگ طور تیرا
ہر آنکھ تک راہی تیرے ہی منہ کو پیار
ہر کان میں ہوں پاتا معمور شور تیرا
جب جی میں یہ سمائی جو کچھ کہو سو تو ہے
پھر دل سے دور کب ہو قرب و حضور تیرا
بھاتا نہیں ہو داغ جزدید حق مجھے کچھ
تجھ کو رہے مبارک حور و قصور تیرا
وحدت کے ہیں یہ جلو نقش و نگار کثرت
گر تر معرفت کو پاؤے شعور تیرا

اگر حرف بے نیازی سر زد نیاز سے ہو
پتے میں خاک کے ہے پیارے غرور تیرا

اے دل کہیں نجایوز نہ ہار دیکھنا
اپنے ہی بیچ یار کا دیدار دیکھنا
خوباں اس جہاں کا تماشا جو تو کرے
آئینہ دار طلعت دلدار دیکھنا
نیرنگیوں سے یار کی حیران نہ ہو جو
ہر رنگ میں اُوسی کو نمودار دیکھنا
اے دل قمار عشق میں ٹک کھیلو سبیل
بازی نذیکو ہار مرے یار دیکھنا
گر نقد جال طلب کرے وہ شوخ دربا
انکار وال نہ کیجوز نہ ہار دیکھنا

ہر گز دوانہ کیجوز اس غم کی اے نیاز
سب راحتوں سے غم کو مڑے دار دیکھنا

عشق میں آج ب مزادیکھا
خوش و بیگانہ آشنا دیکھا
نکتہ انیما سے واقف ہو
چہرہ یار جا بجا دیکھا
بلکہ یہ بولنا تکلف ہے
ہم نے اُوس کو سنا ہے یاد دیکھا
دیکھتا آپ ہے سُنے ہے آپ
نہ کوئی اُوس کا ماسوا دیکھا
دید اپنے کی تھی اُسے خواہش
آپ کو ہر طرح بنا دیکھا
صورت گل میں کھل کھلا ہنسا
شکل بلبل میں چہچہا دیکھا
شمع ہو کر کے اور پروانہ
آپ کو آپ میں جلا دیکھا
کر کے دعویٰ کہیں انا الحق کا
بر سر دار وہ کھینچا دیکھا

تھا وہ برتر شامو سے نیاز
پھر وہی اب شامو مادیکیھا

یار کو ہم نے جا بجا دیکھا
ہمیں ظاہر کہیں چھپا دیکھا
ہمیں ممکن ہوا کہیں واجب
ہمیں فانی کہیں بقا دیکھا
ہمیں بولا بلی وہ کہہ کے است
ہمیں بندہ کہیں خدا دیکھا
ہمیں بیگانہ و ش نظر آیا
ہمیں صورت سے آشنا دیکھا
ہمیں وہ بادشاہ تخت نشین
ہمیں کا سہ لے گدا دیکھا
ہمیں عابد بنا کہیں زاہد
ہمیں رقص اور کہیں مطرب
ہمیں وہ درلباس معشوقان
ہمیں رندوں کا پیشوا دیکھا
ہمیں وہ ساز باجتا دیکھا
ہمیں برسر ناز اور ادا دیکھا

کہیں عاشق نیاز کی صورت
سینہ بریان و دل بلا دیکھا

خواجہ معین الدین کے گھر آج دھاتی ہے بسنت

کیا بن بنا اور سج سجا مجھے کو آتی ہے بسنت
پھولوں کے گروے ہاتھ لے گانا بجانا ساتھ لے

جو بن کی مدہ میں مست ہو ہوراک گاتی ہے بسنت

چھتیاں اُمنگ سے بھر رہیں نیناں تیناں لڑ رہیں

کس طرز معشوقانہ سے جلوہ دکھاتی ہے بسنت

لے سنگ سکھیاں گلبدن رنگ سستی کا برن !

کیا ہی خوشی اور عیش کا سامان لاتی ہے بسنت

ناز و ادا سے جھومنا خواجہ کی چوکھٹ چومنا
دیکھو نیاز اس رنگ میں کیسی سہاٹی ہے بسنت

لشکر غم آٹھا اقلیم دل پر ٹوٹ ٹوٹ
یاں ندا الامان تھی وال صد لوط لوط
دیکھ کر نیزنگیاں تیری اسیران مل
ملت و مذہب کی قید سے گئے ہیں چھوٹ چھوٹ
ہمک بچائے پانوں کو سنبھلا ہوا گھڑے کل
پٹ گیا کوچہ تراشیشہ دلونے چھوٹ چھوٹ
کچھ بھی تھے میں، مروت امرے نا آشنا
تیری آنکھوں میں یہ چشمی بھری ہو کوٹ کوٹ
ہاتھ ہاتھوں کے کب آتی ہو میاں تیری کر
جبکہ وہ رہا ہے شست گہم چھوٹ چھوٹ
گرم رُلاہ عدم کا ہوں اگر آوے تو آ
سانس کو اب تک چھاتی میں رکھا گھوٹ گھوٹ

چل پھل ہے کارخانہ تھی موہوم کا
چل نیاز اب حتیٰ تک اپنی خودی چھوٹ چھوٹ

رات تیری یاد میں اتنا میں رویا بھوٹ بھوٹ !

ٹوٹ پانی آنسوؤں کا آئیں آنکھیں بھوٹ بھوٹ !

عقل و دین کی بتیں تاب و تواں کی نگر معین !

آغینم غم نے کیں ویران ساری لوٹ لوٹ !

بیچ میں زلفوں کے اگر کب نکل سکتا ہے دل

گرچہ بھاگا ہے وہ پنجہ سے اجل کے چھوٹ چھوٹ

ہاتھ کو دنیا و دین سے بھاڑے اہل وجد !

مت ستانا حق زمیں کو پاؤں اپنے کوٹ کوٹ

پشتی دیوار ہستی ہے شکست و ریختن !

گر بنا اپنی بنی چاہے بنا کر ٹوٹ ٹوٹ !

کیا کروں راز دروں کو آگے چھپ سکتا نہیں

ضبط کر کر تھا چھپا یا اب تلک تو گھوٹ گھوٹ !

جوش زن ہے عشق کی مے اب خم دلیں نیاز

گہ ابل باہر گرے گہ خم سے نکلے بھوٹ بھوٹ

اس تعین کی گرفتاری سے ایدل چھوٹ چھوٹ

یہ سب ادیان ملل ہیں شاخہای یک

جب تلک نمرودی پندارتیر سر سے

لٹ رہی گنج عرفان بردر شاہ عرب

وہ جو تھے زندانِ ناسوتی کے مدت اسیر

خدمتِ مرشد میں رہ چوں برگ گل ہمہ اند

ایکٹ سے ہیں یہ نکلی ڈالیا سب بھوٹ بھوٹ

سرنش کی فوگر کی سر کو اپنے کوٹ کوٹ

دیکھتا کیا دلا چل دو لوں ہاتھ لوٹ لوٹ

اوج لاہوتی کو پہنچے یک گم میں چھوٹ چھوٹ

فیضِ صحبت کب جھٹکت ملے ٹوٹ ٹوٹ

عالم بالا کو پہنچو گے کوئی دم میں نیاز

گر رکھا ایسا ہی دود آہ دل میں گھوٹ گھوٹ

آغینمت خانہ دنیا میں کیا کی ٹوٹ ٹوٹ

قاضی و ملا مفتی محتسب زاہد فقیہ

چشم بد سے دور ہو کیا ہی آب و تاب

دیکھ میرا خون اشک اس نے کہا شب بیک

کیا ہی نازک ورمیاں تیرا گلو نام خدا

تیرے بچے پر ہنسی آتی ہے مجھ کو ناصحا

تھے کئی دم جو رفیق اپنے گئے سب چھوٹ چھوٹ

گئے دورہ میں تیرے میکدہ کو بھوٹ بھوٹ

ہوئی یہ آنکھیں بنائی موتیوں کوٹ کوٹ

تیری آنکھوں میں گئی میری خاسب چھوٹ چھوٹ

ہر جھلکتا پان رنگ اس باہر بھوٹ بھوٹ

اب تلک تھم تھم رہا ہوں منہ کو اپنی کوٹ کوٹ

اب تو عاشق ہو چکے ہونی جو ہو سو ہونی نیاز

عشقِ طفلوں کی ہنو بازی کہ جاو ٹوٹ ٹوٹ

لایا تمہارا پاس ہوں یا پیر الغیث
 لاہوتے اور تر کے ہوں ناسوت میں پڑا
 حرص و ہوا نفس، زنجیر پائے دل
 سوز و گداز آہ و تیش نالہ و فغاں !
 عاجز ہوں اور بیکس و ناچار و ناتواں
 ہم آپ کے کہاتے ہیں یا پیر دستگیر
 مشکل کشائے خلق ہو تم شاہ اولیا
 کرتے ہو مشکلات جہاں ایک پلیس حل
 اگر نیک الغیث نیاز آپ داد دیں
 یا غوث اعظم آپ سوا کون ہے مرا

دیکھو تو میں نیاز ہوں لے رہے پانوں تک

یا ہوں میں الغیث کی تصویر الغیث !

خاک پتلے نے دیکھ کیا ہی مچا یا ہوشور
 عشق کے میدان میں صورت انسان بنا
 سینہ میں قلم کو لے قطرہ کا قطرہ رہا
 جن و ملک کے اوپر کر رہا ہم اپنا زور
 عاشق مولا ہوا چاند کا جیسے چکور !
 بل بسماں تری آف رہا سمندر کے چور

جب وہ ہوا جلوہ گر تحت خلافت امیر
 عالم ملکوت اڑ گئے ہاتھوں کے مور

دلیں ہم اپنے نیاز کہتے ہیں سو طرز ناز

سو جھجے ہے یہ بھیدا سے جکی نہو چشم کور

سمندر ناز کی جب باگ اونے دی ملک چھوڑ

وہیں ٹھٹھک رہے برہان سلمیٰ منہ موڑ

جو خط جوہری ممکن نہیں حکیم کنے

تو اوس کی دیکھ کر کیا کرے گا توڑ اور جوڑ

کب اوس کے تیر نگہ کا کسی سے ہو انداز

جہاں ہو پنجہ سو فار بہال کا سر توڑ

کہاں تھی رات کدھر تھی نظر نہ آئی رات

نقاب زلف دیا شب جو اُس نے منہ پر چھوڑ

نہیں کو تیری نہیں ہے نہ ہے کو تیری نہیں

زمانہ ٹوٹ پڑے پر نہ پلے تیری موڑ !

بھٹک رہا ہے تری کو دیکھنا میں طفرہ

دل ایسی کوئی کل ہے جسے تو لے ہے مڑوڑ

نیا ز شعر خیالی نہیں پسند عوام
غزل کہو تو کہو ٹک خیال بندی چھوڑ

ہمارے شیشہ دل کو جو توڑتا ہے توڑ
تو اپنے جور و جفا سے نہ درگزر پیار
محبت اپنی نہ ٹوٹے گی آپ کے توڑے
یہ عشق ایسا چھلا وہ ہے جسے چیل میں
ہر ایک رات شب قدر ہو روشن تر
جمال یار کے قابل نہیں مری آنکھیں
میں ایک بات بھی تیری مانوں ادا غلط
چوے ہر حضرت شبیر کی یہاں رتی

اگر حقیقت عرفان کا ہے شور مچا

نیا ز فکر سخن کر رہ مجاز کو چھوڑ !

جُباب کی طرح اپنے تئیں بنا کے توڑ
بدن کے توڑے ہوا کے سوانہ نکلیگا
تعیّنات کے نقطوں ہے کثیر احد
طریق حق میں بھی توڑ ہے خدا سے جوڑ
خدا ہی نکلے جو دیجے خودی کا بھانڈا چھوڑ
وہی ہے ایک یہ دس سو ہزار لاکھ کڑوڑ

صنم کو پوجے برہمن حرم کو مانے شیخ
سوائے ہستی حق کے جو کچھ نظر آوے
ازل سے لیکے ابد تک وہی جو ہے سو ہے
یہ دونوں ایک ہیں مانوں کے کسے چھوڑ

عجب ہے شعر و سخن کی یہ توڑ جوڑ نیا ز
پس اپنے ذکر کی اور فکر کی طرف منہ موڑ

جس یار کی ہو یاد میں گھر بار فراموش
جو مست ہیں تجھ درس کے اے ساقی مشا
گر بادۂ توحید پیس اہل مشارب
پردہ کوٹک ایک مونہہ اگر یار اٹھا دے
یہ چہرہ زیا جو برہمن کبھی دیکھے
گر کبک دری چال یہ بانگی تری دیکھے
ہوتا ہے کوئی دل سے وہ دلدار فراموش
ہو کیوں نہ او نہیں خانہ خمار فراموش
ہفتاد و دو ملت کی ہو تکرار فراموش
ہو جائیں ز خود مردم ہشیار فراموش
ہو جائے اُسے بت کی پرستار فراموش
رہ جائے اچک اور کری رفتار فراموش

جب دل میں کھینچا نیا ز کے تجھ حُسن کا نقشہ
ہو کیوں نہ اُسے صورتِ اغیار فراموش

غم کو ٹک کرتا ہے کم جریان اشک
سوزِ دل سے چھک گیا سب رخت تن
طرف رکھتا ہے اثر در بان اشک
اب ہے دستِ آستین دامن اشک

آہ آتشبار کے شعلوں کو دیکھ رہا !
 آہ پل پل سوکھتی ہے جانِ اشک
 مل گئے مائی میں یہ خاقانِ اشک
 تھیں یہ آنکھیں معدنِ نورِ بصر !!
 آجکل کچھ ہو گئی ہیں کانِ اشک !

ہیں جواہر خانہ وہ آنکھیں نیاز !!
 جس سے نکلے ہیں دُرِ غلطانِ اشک

کیا بلا ہے ان دلوں طوفانِ اشک
 یا الہی زورِ گردِ دل سنبھال
 رات دن ہے بارشِ بارانِ اشک !
 بے طرح اُٹا ہے یہ طوفانِ اشک !
 چھک چکے تھے ہمتو اے یارِ واہی
 گر ہوتا اس گھڑی احسانِ اشک
 جنکو آنکھوں میں سدا رکھتے تھے ہم
 رل گئے گلیوں میں وہ طفلانِ اشک
 تھیں یہ آنکھیں منظرِ ایوانِ تن
 ہو گئیں اب بحرِ مئی عمانِ اشک !

کچھ نہیں ہوتا ہے رونے سے نیاز
 لغو ہے گر ہو کوئی نازانِ اشک

ہیں دیدہ بنیا میں ہم سارے کم و بسیار ایک

کثرتِ نمایاں اتنی ہو جتنا کرے تکرار ایک
 عالم کہے جس کو جہاں یعنی جہانِ جسم و جاں !

شانیں ہیں سب اُس ذات کی جسکو کہے سنسار ایک
 بے امتیازِ بیش و کم دانہ میں ہیں یہ سب بہم
 نیچ و درخت و شاخ و گل انہوہ برگ و بار ایک
 طوطی ہو جب دستانِ سراسر سو طرح سے دے نو

ہر دم نئی بولے سدا اور ہے وہاں منقار ایک

عجز و نیاز اپنی طرف ناز و غرور اُسکی طرف
 جب ہر طرف وہ آب ہو پھر تو یہ ہیں ہر جا ایک

آتی ہے جبکہ نشہ توحید کی ترنگ
 آنکھوں میں اپنی جلوہ نیرنگ پھا گیا
 کہہ لعل و گہہ گہر کے ہیں رنگِ اشک رنگ
 سینے میں میر آہ دھواں اٹھ ہے پچھ
 لگتا ہے دلیں جب تک گرم کا خدنگ !
 سب کر چکی ہے اپنی حریم تعلقات !
 مہرِ تباہی باقی ہے کچھ کچھ مگر انگ !
 دریاے دل سے اٹھتی ہو موجِ الویت
 رہتی ہے جی میں شورِ انا اللہ کی اُمنگ !

گردابِ دلیں زورِ گردِ دل جو غرق ہو

وسعتِ نہو وے او کی نیاز ایک ذرہ رنگ

کس پیار کی نگاہ کا دلیں لگا خدنگ | مرگ و حیات اپی ہوئی دو نو ایک رنگ

کیا طفرہ اجتماع نقیضین ہے حکیم
جو روح جفا میں تیر ہمیں لطف تازہ ہے
چشم یہ کی تیرے جو اُس پر پڑے نگاہ
داغ جہیں پہ اپنے تو نازاں ہے زاہدا
ہیں تند و خوشگدل اُدل یہ نرم رو
آنکھوں کے وہ لڑانے میں رکھتا صلح جنگ

بیٹھا جو ہے تو عشق کے دریا میں انیاز
دیکھا نہیں ہے اُسکی بلا کا مگر نہنگ

دکھلا رہا ہے شاید نہ رنگ اپنے رنگ

دیکھ اُسکی جلوہ گریوں کو ہیں عقل و ہوش دنگ

آتا ہے کس ادا سے وہ کافر بہت فرنگ !

باہم کئے وہ آنکھ لڑانے میں صلح و جنگ

بالوں کی لٹ نے گھیری ہے چاہِ ذقن کے من

پیاسا ہو مری چوٹی سے لٹکا ہے یہ بہو ننگ !

بیل کو شکل گل ہو چمن میں رولا دیا !!

ہو شمع انجن میں جلایا کہیں تنگ !!

تیرنگاہ یار میں کیا زور توڑ ہے

ناوک ادھر تجل ہے او دھر دنگ ہے خدنگ

وہ پار سا ہیں دور میں تیرے خراب و مست

مستی کے نام سے جہنمیں آتا تھا عار و تنگ !

فرش زمیں ہے خاک نشینوں کا بستر

بے خانمان عشق کا تکیہ ہے خشت و سنگ

خون جگر رواں ہے یہ مجرئی چشم سے

کہتے ہو تم نیاز جسے اشکِ مَرُ خرننگ

دشتِ پیمائی سے ہے اپنی بیا باں نازاں !

اپنے پاؤں سے ہے خار مغیلاں نازاں !

چاک ہاتھوں سے ہے جیب آنکھوں سے دامن پر آشک

جیب نازاں ہے یہاں اور وہاں داماں نازاں

فخر زنجیر جنوں ہے یہ مری پا بندی !!

اور مری قید سے ہے خانہ زنداں نازاں

پھنس گئے دام میں اُسکے جو دل و جان جہاں

کیوں نہ دلجمعی سے ہوزلف پریشاں نازاں !

تجھ سے تو بچھ نہ سکی آتشِ غم بھی اے ابر !

کون سے کام پہ ہے توارے ناداں نازاں

ملک ذرا ہوتی ہے کم وختِ دل رونے سے

ہے سزاوار جو ہوں دیدہ گریاں نازاں !

رشتک میں ہیں مے آنسو سے ترے درِ یتیم !

مت گہر ریزی پہ ہو بارشِ نیاں نازاں

ہے دل و جان مہکشاہِ بختِ قرباں

اے نیاز اس لئے ہیں میر دل و جان نازاں

کیا ہی پھولی بہار آنکھوں میں !

ہے جہاں لالہ زار آنکھوں میں

کون ہے دستکار آنکھوں میں

جس کا ہے یہ خمار آنکھوں میں

کنے پڑا قرار آنکھوں میں

اب دل بے قرار آنکھوں میں

ایک ہے سو نہار آنکھوں میں

بھول کرے ہیں کیا عجیب و غریب

شیر مادر تھا یا شراب کہن !

کچھ اڑی جاتی ہے نگاہِ اپنی

چھوڑ کر سینہ شاید آیا ہے

وحدت ایسی ہوتی ہے جلوہ نما

ہم کو نقاش ہے نظر آتا

سب یہ نقش و نگار آنکھوں میں

جس کو سمجھے تھے قطرہ ہے وہ نیاز

قلزم بے کنار آنکھوں میں

کچھ نہیں گھلتا مجھے میں کوں ہوں

صورتِ حیرت ہوں یا شکلِ جنوں

سحر کب پاتا ہے اُس کو اور فسوں !

ورنہ نہاں تھا مرا زار دروں !

رنگِ اشک ایسا ہوتا رشتکِ خوں

دید میں اپنے نہیں کوئی زبوں !

دین ڈھونڈ ہے آ کے یادِ دنیا مے دوں !

عشق ہے سرمایہ دیوانگی

آہ و نالہ نے مجھے رُسا کیا !

گر نہ بہتے لختِ دل آنکھوں کی راہ

حُسنِ جاناں جلوہ گر ہر شے میں ہے

کون پاسکتا ہے مجھ گم گشتہ کو

جس نے پہنچانا ہے اپنے آپ کو

ہے نیاز اپنے قدم پر سرنگوں !

و لے جلوہ حق عیاں دیکھتا ہوں

مگر خود پرستی زیاں دیکھتا ہوں

حرمِ دیر میں ایکساں دیکھتا ہوں

یہ آپس کا جھگڑا یہاں دیکھتا ہوں

اگرچہ میں سیرتباں دیکھتا ہوں

بنے جس طرح حق پرستی ہوں کرتا

جوربُ الحرم ہے صنم بھی وہی ہے

اُسے برہن اور اسے شیخ مانے

ازل سے ابد تک جو کثرت ہے پیدا
سو وحدت کا دُرواں دیکھتا ہوں
نیا زاب کہوں کس سے رازِ حقیقت
یہ عالم سراپا گساں دیکھتا ہوں

بھلا اک غزل اور بھی ایسی کہو !
تجھے میں فصیح البیاء دیکھتا ہوں

نہ تن دیکھتا ہوں نہ جہاں دیکھتا ہوں
اگر کوئی جاتے جہاں غیر حق ہے
یہ جو کچھ کہ پیدا ہے سب عین حق ہے
کہاں غیر ہے اور کسے غیر بولوں
جسے ذاتِ بزرگ و بچوں کہیں ہیں
بہر زنگ جلوہ گناں دیکھتا ہوں !

نیا زاب ہونا توانی سے تو پیر
دلے عشق تیرا جواں دیکھتا ہوں

ملکِ خدا میں یار و آباد ہیں تو ہم ہیں
تعمیر دو جہاں کی بنیاد ہیں تو ہم ہیں !
دیکھا پر کھ پر کھ کر آخر نظر چڑھا یہ
گزشتہ ہیں تو ہم ہیں نقاد ہیں تو ہم ہیں !

اپنا ہی دیکھتے ہو تم بند و بست یارو !
گرداد ہیں تو ہم ہیں فریاد ہیں تو ہم ہیں

پھیلا کے دامِ اُفت گھرتے گھرتے تم ہیں !
گر صید ہیں تو ہم ہیں صیاد ہیں تو ہم ہیں !

ٹھہرا ہے عشق بازی دن رات کھیل اپنا
گر قیس ہیں تو ہم ہیں فریاد ہیں تو ہم ہیں !

شادی و غم یہ دو لوانی ہی حالتیں ہیں
دلگیر ہیں تو ہم ہیں اور شاد ہیں تو ہم ہیں

کاری گری کی اپنے یہ سب مصوری ہے
تصویر ہیں تو ہم ہیں بہزاد ہیں تو ہم ہیں !

ہستی کے کاغذوں پر ہیں دستخط ہمارے
گرفتہ ہیں تو ہم ہیں اور صاد ہیں تو ہم ہیں

جو کچھ کہ یہ گڑبست ہے سو ہے ہتھوٹی اپنی
فولاد ہیں تو ہم ہیں حداد ہیں تو ہم ہیں !

روئے زمین کے اوپر مانند گرد بادے

گر خاک ہیں تو ہم ہیں اور باد ہیں تو ہم ہیں !

تعلیم اور تعلیم سب ہے نیاز اپنا

شاگرد ہیں تو ہم ہیں استاد ہیں تو ہم ہیں

پیارے ادائیں تیری دلیں سہاری ہیں

ادھر اشارتوں سے آنکھیں بھاری ہیں

سج دھج جو دیکھو اپنی نوبت بھاری ہیں

جو آج غنڈہ ہیں دہو میں بھاری ہیں

جب تک نہیں دیکھا باتیں بھاری ہیں

لاکھوں ہی سر جو آگے اپنے بھکاری ہیں

وہ قتل کر رہی ہیں اور یہ جلا رہی ہیں

تیری پیاری باتیں اُسکو تو بھاری ہیں

یہ تیری جلوہ گریاں آنکھوں میں چھاری ہیں

ادھر تو زلفیں کھینچیں دل اپنی ہی طرف

غمزہ کے شکروں کو اپنا ہی طنطنہ ہے

طرف چن ہوا ہے شاید گذر تمہارا

کھلبلیاں تیری نرگس آنکھیں جو دیکھے اُسکو

محراب سجدہ پئے یا تیغ اُن ہو و نگو

اعجاز کر رہی ہے ناز و ادائیں تیری

بھاتا نہیں کوئی تجھ بن نیاز کو اب

کیونکر نیاز مانے اوروں کی خوش کلامی

اوسکو تو پیاری باتیں پیار کی بھاری ہیں

الہی چشم ہے یا چشمہ خوں !!

اگر بلی ہو یہاں ہو جائے مجھ سے

روان آنکھوں سے ہے سیلاب گلگوں

جوشیریں بھکودیکھے کوہن ہو !

یہ دل وہ نیر خاکی ہے یارو !

ترے آئینہ رخ کی صفا دیکھ !

غلے مر تفضی ختم ارسل کے

نیاز ایسے ہیں جوں موسیٰ کے ہاروں

بُت پرستی کے سوا اور مجھے کام نہیں !

ایک پل دل کو مرے اُسکے بن آرام نہیں

منزلش در دل ماہست لب بام نہیں !

اسکا آغاز تو آساں ہے یہ انجام نہیں

گھیر لینے کو یہ تسخیر کم از دام نہیں

کشتہ چشم کو پھر حاجت صمصام نہیں !

ہے سب اسباب طرب ساقی گلغاں نہیں

کیا کروں بس نہیں اپنا وہ ضم رام نہیں !

ہجر و فرقت کا میری جان پہ ہنگام نہیں

پھر جو دیکھا تو بجز غصہ و دشنام نہیں !

کافر عشق ہوں میں بندہ اسلام نہیں

عشق میں پوجتا ہوں قبلہ و کعبہ اپنا

ڈھونڈتا ہے تو کدھر یار کو میرے ایماہ

بواہوس عشق کو تو خانہ خالہ مت بوجھ

پھانسنے کو دل عشاق کے اُفت سن

کام ہو جائے تمام اُسکا پڑے جہنگاہ

ابر ہے جام ہے مینا ہے گلگوں ہے

ہائے رے ہائے چلی جاتی ہوں فصل بہار

جان جاتی ہے چلی دیکھ کے یہ موسم گل

دل کے لینے ہی تلک مہر کی تہی ہمہ نگاہ

رات دن غم سے ترے ہجر کے ٹوتا ہے نیاز

یہ دل آزاری مرتجان بھلا کام نہیں

عاشق زار ہوں طالب آرام نہیں
بے سرو پائی سے عشاق کو خطرہ کیا ہے
نشہ چشم سے ہوں ساقی توحید کے مست
بواہوس پانوں نہ کہیں کبھی اس راہ کے بیچ
بے نہایت ہے کہ پایا نہیں جس کا پایاں
عالم عشق کی دنیا ہی نرالی دیکھی !
زاہد حال مراد کچھ کے حیراں کیوں ہے
ساقی مست کی دیدار کا سرشار ہو نہیں

عار کیا ہے تجھے دنیا کی ملامت نیاز

عاشقوں میں تو اکیلا ہی تو بدنام نہیں !

نستی ہستی ہے یار و اورستی کچھ نہیں

بے خودی مستی ہے یار و اورستی کچھ نہیں !

لامکاں کی منزلت پاتا ہے کب کون دمکا

ہو کے دیرانے کے آگے ہے کی بستی کچھ نہیں !

کچھ نہیں سب کچھ ہے یار و اور سب کچھ نہیں

غیر اس کے معنی رمز استی کچھ نہیں

یہ جو کچھ ہونا ہے کہتے ہیں بستی ہے میاں

فقر میں بستی بھی ہے اور بستی کچھ نہیں

بندگی اور حق پرستی کچھ نہ ہونا ہے نیاز

کچھ نہ ہونے کے سوا اور حق پرستی کچھ نہیں

مدرسہ میں عاشقوں کے جسکی بسم اللہ ہو
یہ سبق طولانی ایسا ہے کہ آخر ہو نہ ہو
دوسرا پھر ہو سبق علم الفنا کا انتفا
دور آگے تب چلے جب چوڑ ہو پیچھے مدد
تیسرا اس کا سبق ہے پہر کے آنا اس طرف
دھعانی انچھویم کے مشکل ہے جنکار بظاہر
حافظ و ملا یہاں پر کب دلیل راہ ہو
پھر تو علم فقر کی تحصیل خاطر خواہ ہو
حضرت عشق آپ ہو اور آپ دام اللہ ہو

اک توجہ آپ کی دانی و کافی ہے ہمیں !

کیا ہی قصہ ہو طولانی تو وہ کوتاہ ہو !

وہ یار ہے میرا رے اور دیکھنے ہارو
اس نقشہ کی تصویر بنی ہے نہ بینگی
ہے شاہد گل جلوہ نما تخت چمن یر
در ملک دلم شاہ جنوں لائے ہیں تشریف
ٹھانی ہے یہاں منجوں نے آج یہ دلیں
ہم آگ میں جلنے سے بہت راضی ہیں نہ صبح
اے چشم و جوگر ملے بہم سینہ و دل سا
کس دل کی عمارت ہوئی ہے آج یہ مسمار

کہتا ہے نیاز اور غزل ایسی ہی سنیو !
کالوں کو ادھر رکھ کے ذرا حسن شعارو

ہم جرم محبت کے گنہگار ہیں یارو
مشکل ہے جو چپ رہتے ہیں جی ہوتا ہے
گر راحت و آرام گیا جانے دو ایدل
درخواست بھلائی کی فلک سے نہیں بہتر
پڑے ہیں کئے اپنے کو لوگر دین مارو
وہ یار براماتے ہے گرد و رو پکارو
ثابت رہو ملک عشق میں ہمت کو نہ ہارو
دول ہمتوں آگے نہ میاں ہاتھ پسارو

جاؤ جہاں ہے ساقی سرست قدح نوش
کیوں آہو جھک جھک مری آنکھوں میں خار
سیرچمن حسن میں کیا لطف و مزاحقا
کید ہر نکل آئے تم اے ہجر کے خار
جب تک نہیں وہ شوخ تمہیں دیکھے ہے
خورشید کے نکلے پہ کہاں ہو گے ستارو
پھولی نہ سماقی تھی کہیں انگ میں اپنے
آتی ہے خزاں رہو خبر دار بہارو
اے شاہ بجف ہوں میں نیاز لپکے گھر کا
بگڑے مر سب کام تمہیں آن سنوارو

عشق میں تیرے کوہ غم سر پہ لیا جو ہو سو ہو
عیش و نشاط زندگی چھوڑ دیا جو ہو سو ہو

پوچھو نہ مجھ خراب سے یار و صلاح کار تم
اپنے تو اب نہیں رہے ہوش بجا جو ہو سو ہو !

مجھ سے مریض کو طبیب ہاتھ تو اپنا مت لگا !
اس کو خدا چھوڑ دے بہر خدا جو ہو سو ہو !

عقل کے مدرسہ سے اٹھ عشق کے میکدہ میں آ
جام فنا و بے خودی ایتو پیا جو ہو سو ہو !
لاگ کی آگ لگتے ہی پنہ نمط یہ جل گیا !
رخت و جود جان و تن کچھ نہ بچا جو ہو سو ہو !

دیدہ و دل ہم ہیں ایک سوچہ میں اور بوجھ میں

آنکھوں کے سامنے عیاں دلیں بسا جو ہو سو ہو

ہجر کی جو مصیبتیں عرض کیں اُس کے روبرو!

ناز و اداسے مسکرا کہنے لگا جو ہو سو ہو

ہستی کے اس سراب میں رات کی رات بس رہا

صبح عدم ہوئی نمود پائوں اُوٹھا جو ہو سو ہو!

دنیا کے نیک و بد بے کام ہونکو نیاز کچھ نہیں

آپ سے جو گذر گیا پھر اُسے کیا جو ہو سو ہو

عشق ستاتا ہے کیوں آجھے ہر آن تو

صبر و قرار و شکیب تاب و توانِ عقل تو

دیکھا نہیں ہے ہنوز چہرہ دلدار کو!

جلوہ فروشی نگر گل ہی پوچھا اے صنم

غم نے تو ہدم بگاڑ دی مری سب حسیّت

تو جو اگر سینہ صاف اس دُرِ غلام سے ہے

پوچھے ہے ہر ایک سے کس کا ہے عاشق نیاز

تجھ کو نہیں ہے خبر ایسا ہے انجان تو!

افسانہ مکر درد کا اُس یار سے کہدو

جھکتا نہیں یہ دل طرفِ قبلہ عالم

فرقت کی مصیبت کو دل آزار سے کہدو

خراب خم ابرو کے دلدار سے کہدو!

ایک تو ہی نہیں میں بھی ہوں اُن آنکھوں کا

سسکے ہی پڑا خنجر مثر گاں کا یہ گھائل

میں عشق کی ملت ہوں اُسے شیخ و برہن

کیا جوش میں ہے اب می وحدتِ خم دلیں

جون مہر کے شکمہ کہے آئینہ انا الشمس

آہل نظر ز گس بیمار سے کہدو

تیرنگہ دیدہ خو خوار سے کہدو

جا عشق مرا سبھ و زنا سے کہدو

آبلے ہی پڑی رومی و عطار سے کہدو

بولوں ہوں انا اللہ سر دار سے کہدو

مشکل جو نیاز آئے نہیں فقر میں و غریب

جاشاہ نجف حیدر کرار سے کہدو

بے نام و نشان رہنے دو بس نام یہی ہے

ہمید میں اپنی تو بڑا کام یہی ہے

شاید کہ میان عشق کا انجام یہی ہے

جو کچھ ہے سو تو ہے مرا اسلام یہی ہے

اپنی تو سحر ہے ہی اور شام یہی ہے

چھڑو مجھے بخود میرا آرام یہی ہے

بیکار و معطل ہی رہوں کارِ جہاں سے

لے سر قدم تک ہوں جلا سمع کی مانند

کافر ہوں جو میں اپنے تئیں جالونکے میں ہوں

سوچے نہیں دن رات تری دھیان میں

کہتے ہیں نیاز آپ کو اس شکلِ مری میں

یہ سچ ہے کہ تو پاک یہ یاں نام یہی ہے

غمِ خدائی کو ہم جانیں یا خدا جانے

مریضِ عشق کا درمانِ عبث کرے ہے تو

صبا اگرچہ شگفتہ کرے ہزاروں گل

بلا کشوں پہ جو گذری تری بلا جانے

دوا بہاری ارسطو بھلا تو کب جانے

اس ایک غنچہ دل کو وہ کب کھلا جانے

آہٹا رہی جفا تیری اپنے در سے مجھے
پڑا ہو جسکو سروکار عشق سے آکر!
کسی نے آنکھوں سے دکھایا ہے بن خبا کوئی
کہ اپنا آپ پلک مارتے مٹا جانے

نیا ز منزل مقصود کو وہی پہونچے
جو کوئی شاہِ بخت اپنا رہنا جانے

جب بر در دل حضرت عشق آن پکار
بازی وہی لیجا نیگا اس کھیل میں ایل
گر حسن میں ہمسریں تمہاری مہ و خورشید
جو سلسلہ زلف کے ہیں دست گرفتہ!
پل مارتے ڈوبے ابھی زورِ گردو
گر رسم و شہراب ہیں ایسے ہی دلاور

کل دورہ مجنون تھا نیاز آج ہے اپنا
نوبت کے بجے بر سر دورانِ نقارے

میری آنکھوں میں اگر ایسی ہی تیری نت کو جلوہ گری رہی۔

تو ہمیشہ کوہ میں اپنے آپ سے یوں نہیں بے خبری رہی

ارک آہ تیرے نہال کبھی کچھ نہ برگ و ثمر ملا !!

نہ پھلے نہ پھولے کبھی یوں نہیں تو ہمیشہ بے ثمری رہی

جو یہ جوش سیل سر شک کا کوئی روز ایسا بنا رہا
نبدن میں نام کو غم سے نہ دکھائی دیگی تری رہی
ابھی ڈسکے ناگنی زلف کی مجھے ہائے کیسی مگر گئی
مری مرگ آنکھوں کے سر لگا دیکھو آپ کیسی بری رہی

چلی بادِ گرم فراق سے جلا سب وجود نیاز کا
مگر ایک شاخ نہال غم جسے دل کہیں سو رہی

آتے ہی اُسکے سامنے ہم آپسے یوں چلے
عہدِ وفاقت بند گھیا تھا لیکہ اب تھا نہیں
عقل و خرد ایمان و دین صبر و شکیبائے دل
ای ہمنشینوں تم کہو کیا لطف ہے اس زلیست کا

چلے نیاز اب اس جگہ کا بھی تماشہ دیکھتے
اپنے ہزاروں ہیں جہان ہیں یار و ہم چلے

جب چھوڑ کر تنہا مجھے وہ یار و ہم چلے
اپنا مدار زندگی اب رہ گیا ہے غم ترا
ملکِ مخلصی بلبل کو دکیا دجانی ہے بہار
دنیا سر ایسی نہیں اگر جہان رہ جائے

اب تو چلو ملکِ بقا کی سیر دیکھو اے نیاز

دیکھو تو کیا کیا ہے وہاں عالمِ عالم چل بے

وہیاں اپنی کونے خاک نہ افلاک سے باندھے
گر جلوہ گہ یار نہ ہو آئینہ دل !
ہے کاسہ سر اپنا ملب تری بو سے
خز اپنے تشک کا فلک چاہے سو کر لے
ہر چند نظر باز ہے یہ زکس شہلا !
صحرائے شکار اوسکے میں بیٹھا ہوں بامید
لختِ جگرول سے جو مینڈا نہیں بند ہتا
تکے کی فقط تاک کا ہوں یار و گنہگار
جوڑے کو جو وہ نازنین باندھے تو ہے لازم
مائی سے ہماری وہ بنا کر کے بگو لے
اس چرخ سے کیا رکھے بھلا چشم نکونی

بہتر ہے نیاز آپ کہ تو رشتہ اخلاص !

ہر ایک سے توڑے نہ بولاک سے باندھے

مجھے بخودی یہ تو نے بھلی چاشنی چکھائی
نہ خذر ہائے خطر ہے نہ رجا ہے نہ دعا ہے
نہ مقام گفتگو ہے نہ محل جستجو ہے
کسی آرزوی دلیں نہیں اب رہی سمائی
نہ خیالِ بندگی ہے نہ تمنے خدائی
نہ وہاں حواس پیچیں نہ خرد کو ہے رسائی

نہ ملکین نے مکان نہ زمین نے زماں ہے
دل بیوانے میر جہاں چھاؤنی ہے چھائی
نہ وصال ہے نہ ہجران نہ سرور ہے نہ غم ہے
جسے کہے خوابِ غفلت سو وہ نیند بھو آئی
من تو اٹھی جہاں ہوں ہوسیں وہاں کہا ہوں
جو دوتی کے تھے لوازم سورہائی ان پانی

یہاں میں رہا ہوں جب تو سخن نیاز بولوں
سنو گے زبان نے سے وہی جو کہیگا ثانی !

ستارے نہیں یہ شب تار کے
مبارک رہے تجھ کو واعظ بہشت !
جو دیکھے تجھے بلبلِ ارشک گل
صفائی ترے سلکِ دندان کی دیکھے
عجب کیا جو تشریف لاؤاد ہر
کہاں فصل گل ہے کہاں وہ بہار
شرارے ہیں آہِ شرور بار کے
میاں ہم تو طالب ہیں دُیدار کے
نہ پھٹکے کبھی گرد گلزار کے
ہوئے غرق دریا گہر بار کے
عیادت کو آتے ہیں بیمار کے
چلو مل کے رو دیں گلے خار کے

غزل اور ایسی ہی کہیو نیاز !!

کہ مشتاق میں تیرے اشعار کے

مچھٹا ہاتھ سے چشمِ خونخوار کے !
یہ جنبشِ جواہر میں ہے یار کے
یہ دن رات ہیں یا کہ ہندو و ترک
کھلی آنکھ پیستے ہی وحدت کا جام
لیا زلف کے دام میں مار کے
سو جھڑتے ہیں وہ ہاتھ تلوار کے
کہ ہم دوش ہیں زلف و رخسار کے
ہوئے مست و سرشار دیدار کے

خوشی کا عالم ہے اپنا مقام
جو آزاد ہیں کفر و اسلام ہے
نہیں آشنا بحث و تکرار کے
نہ قیدی ہیں سنجہ زنار کے

یہ دل بے بہا جنس ہے آئینہ آرا
بہامت اسے بن خریدار کے

جو ہیں آشنا سرا سر کے
اندھیرا جالا نہاں اور عیاں !
بہار و خزاں ہم پہ ہے ایکساں
ادھر کی نہیں جانتے رسم و راہ !
بناتوڑ مستی کی لے گنج و صل
کہاں سے کہاں لیکے پہونچا یہ دل
وہ ہیں یار ہر یار و اغیار کے
یہ جلوے ہیں سب جلوہ یار کے
کبھی یار گل ہیں کبھی خار کے
میاں ہم تو باشندے ہیں پار کے
بڑا گنج ہے زیر دیوار کے
ملائک جہاں سے رہے ہار کے

نہیں قیس و فریاد سا میں نیاز
کہ ہوں گرد صحران و کھسار کے !

مونہ اپنا جو تونے دکھایا مجھے !
بسا میری آنکھوں میں تو اس قدر
کہاں تک کہوں لطف و احسان عشق
یہاں تک دیا مجھ کو حسن عروج
میں قربان ہوں تیری نظروں کے یار
وہیں پھر جو ڈھونڈھا پنا یا مجھے
کہ تجھ بن نظر کچھ نہ آیا مجھے !
کہ جوں جوں گھٹا میں بڑھایا مجھے
کہ بندے سے مولا بنا یا مجھے !
ملاتے ہی آنکھیں لگایا مجھے !

کہاں میں کدھر بے خودی کا مقام
نیاز اب بھی ہے دعا و طلب
یہ جو ہے کون و مکان یارو یہ سب لاشے
گرچہ بے نام و نشان کا یہ سب نام و نشان
نہ تصور میں حق آوے نہ بیاں کر سکے عقل
سو جھپٹا ہے وہی جو کچھ کہ نخل بندھ جائے
ما عرفناک کہیں صاحب بولا کہ جہاں
وہاں سے یہاں تو ہی لا یا مجھے
رکھ اپنا ہی بندہ خدا یا مجھے
جسکو کہتے ہیں جہاں یارو یہ سب لاشے
پر یہ نام اور نشان یارو یہ ہے سب لاشے
چہ تصور چہ بیاں یارو یہ ہے سب لاشے
حق جسے کہئے وہاں یارو یہ ہے سب لاشے
بس وہاں وہم و گماں یارو یہ سب لاشے

نہ تو کچھ بولونہ دیکھو نہ سنو مثل نیاز
دیدہ گوش و زباں یارو یہ ہے سب لاشے

روٹھا ہوا وہ پیارا اگر اپنے سے من جاوے
یہ سوز و رول مجھ کو کچھ پھو کے ہی ڈالے ہے
رونا مجھے آتا ہے اس طفل سرشک اوپر
میں جاں بلب آیا ہوں اس ہجر کے ہاتھوں سے
بگڑا ہوا کھیل اپنا اک آن میں بن جاوے
آجانی گلے لگ جا تو جی کی جلن جاوے
یوں آنکھوں میں پل پل کے جاخاک میں بن جاوے
یا آٹے وہ دلبر یا جی کی لگن جاوے

عاشق ہو نیاز اس پر گل پھاڑ گریباں کو
گر سیر کو گلشن کی وہ غنچہ دہن جاوے

کہتے ہیں جسکو عشق ہمارا ہی نام ہے
گر بھونک دوں جہان کو تو کچھ غیب نہیں
شور و فغاں کی اپنے یہاں دھوم دہاں ہے
میں آگ کا بھبھوکا ہوں میرا یہ کام ہے

ہوش و خرد سے ہموں سرکار کچھ نہیں
ان دونوں صاحبوں کو ہمارا سلام ہے
منزل ہماری پاتے ہیں کب شیخ و برہن
اسلام و کفر سے پرے اپنا مقام ہے
دیر و حرم میں اور کلیسا کشت میں
بھرتا ہمارے نام کا دم ہر کدم ہے

پراک نیاز اپنے سے ہمارے کہ وہ
شاہ نجف امیر عرب کا غلام ہے

میں وہ کوئی ہوں جس کا خدائی میں نام ہے
عالم میں میری جلوہ نمائی کا ہر طرف
خلقت کے کان پر ہیں اسی ذکر سے ہوئے
جس دلیں دیکھتے تو ہماری ہی چاہ ہے
ہر سر کے نیچ اپنا ہی سودا ہے بھر رہا
دیکھا ہے جس نے حسن ہمارا بچشم دل
حاضر ہے بندگی میں ہماری تمام خلق
کہتے ہیں حسن کو حسن سوچہ پر تمام ہے
غوغا ہے غل ہے شور ہے اور دھوم دھام ہے
ہر زبان پر یہی بات ہے اور کلام ہے
جو آنکھ ہے سونک رہی ہم کو مدام ہے
اپنی ٹپ میں ریشہ ورگ ہر کدم ہے
خوبان اس جہان کب اُسکو کام ہے
از عرش تا فرش سب اپنا غلام ہے

رکھتا ہے ہم سے ہر کوئی راز و نیاز شیخ
پراک نیاز اپنا مدار المہام ہے

بہار چند روزہ سے دل اپنا یاد کیوں کیجئے
لگا کر دیدہ و دانستہ اپنے پانوں پر تیشہ !
ہوائی حسن پر دل کو بخت برباد کیوں کیجئے
لب شیریں کی باتوں پر جو کیجئے تلخ کام اپنا
کچھ عشق اپنا قتل جیوں فریاد کیوں کیجئے
گئے اوقات راحت کتنیں پہریاد کیوں کیجئے

ندیجے خال و خط کے دام و دانہ پر میاں دلوں
اگر دیجے تو بیچھے نالہ و فریاد کیوں کیجئے
ہنوگر مرغ دل کے آب و دانہ کی خبر لینی
تو اپنے دام میں اُسکے تئیں صیاد کیوں کیجئے
جو مانگوں ہوں نہیں آزادی کہے ہنسکے یوں ظالم
جسے لیجئے غلامی میں اُسے آزاد کیوں کیجئے

نیاز اب چپ رہو کوثر و افسانہ غم کو
جہاں سے اُوٹھ گئی ہے داد بس فریاد کیوں کیجئے

سرزمینِ چشت کی آب و ہوا کچھ اور ہے
سرخسے ہاں ہر گلی کوچہ میں از خود رنگاں
کوئی سبانی کہے کوئی انا الحق بلبل اے
کوئی شغل نیستی میں نیست اور نابود ہے
ہے حضور حق تعالیٰ اُنکی گاہے بود و باش
خندہ و گریہ ہم ہمدم ہیں اُن یار و نیچ
جبکہ دکھ سکھ ہوا نہیں اور بقیاری ہو قرار
کیا ہی تیزی اور تندی رشتی ہے اُنکی نگاہ
وہ جو اک عرصہ میں ہوتا ہے میسر اور جا
یہ تو سب سچ ہے مگر اُنہیں سے گننا آیکو
دین و دنیا سے زالا اور ہی کچھ طور ہے
عشق کی واں سلطنت ہے بیخودی کا دور ہے
بل بے تیرا بلبلانایہ مقام غور ہے
کوئی نظارہ میں حق کے اک تماشا طور ہے
دیکھنے میں خلق کے گود ملی ولاہور ہے
جو کوئی روتا ہے پہر نہتا وہیں فی الفور ہے
پہر تو مہر و لطف سے خوشتر جفا و جور ہے
جا پڑے جس پر نظر رہتا وہیں وہ ٹھور ہے
یاوری سے عشق کی حاصل یہاں فی الفور ہے
ہرزہ گوئی ہے نیاز اور لاف ناخوش طور ہے

وہ تو الماس نیکیں ہیں یا کہ ہیں درِ شمن
کایچ کی تو پوت ہے یارِ زہ بلور ہے

من موہن تجھ کو کہلائی سرسوں پھولی آنکھوں
پریم کی زردی مکھ پر چھانی سرسوں پھولی آنکھوں
نیاز کہانی سنوے بھائی ہوش گئے ہوشی

ایضاً

شیام سندر کی جب آئی سرسوں پھولی آنکھوں
کچھ کا کچھ ہی دیت دکھائی سرسوں پھولی آنکھوں
ہر بند سمند پھول ہر ذرہ نور شید
واہ گردی خوب سجھائی سرسوں پھولی آنکھوں
بندہ کو مولی بکھانوں قیدی کو بقیہ
ان کہنی موسوں کہلائی سرسوں پھولی آنکھوں
اونچ نیچ میں فرق نہ جانوں دوئی ہوئی پید
وحدت من پر ایسی چھانی سرسوں پھولی آنکھوں
نیاز آپ جانوں کجا عمر و کت زید
نگل گئی پر بت کورائی سرسوں پھولی آنکھوں

ایضاً منہ

مدہ سبجانی جوش میں آئی دیکھو جی اب اچھے
سمند بند میں ڈبکی کھائی دیکھو جی اب اچھے
نگل گئی پر بت کورائی دیکھو جی اب اچھے
نیاز کے پردے میں خدائی دیکھو جی اب اچھے

منہ

صنم بکرم عجمی ہو کے حق سے دھیان لگاؤ جی
بیرنگی کی سرت جما کے اپنا آپ گماؤ جی
پاک منزہ پورے ہو کے سبجانی گن گاؤ جی
نیاز گیا جب اللہ لوگوں کوں رہا فرماؤ جی

منہ

سُن دین مرلی من موہن کی سُدبدھ سب
سکھی سہیلی سنگ کی کھیلی ناہنیں پر پہنچانی
ہر مورت میں نیاز کو جانو ایسی مت بورانی
پیت کی ریت کہا موت سا بچ کھو کر گانی

منہ

جو گنیا کا بھیس بنا کے پی کو ڈھونڈ جاؤں
تُن من جو بن اوپر داروں تبت نیاز کہاؤں
تُن مگر دوا پی پی بد سناؤں !
درن بھکاری جگ میں ہو دشمن بچا پاؤں

ہوری

ہوری ہوئے راہی ہے احمد جیو کے دوار
ایسی ہوری کی دھوم مچی ہے چنواور پری پکار
حضرت علی گورنگ ہوا حسن حسین کھلا
ایسا لکھو چتر کھلاڑی رنگ و نیو سنار
نیاز پیارا بھر بھر چتر کے ایک ہی رنگ سس پکار

ایضاً

سُن ہوری سبجانی رت پھاگن کی آئی بہار
نیاز پیارا چتر کہا و اچیل کھیل کھلا
ہوری کھیلے دھوم مچائے ناچے دیک تار
مکھ میڈن اور پھگوانا گیتن بہم چتر انار

ایضاً

من موہن پیار و موند برہن تچ دنیوری
اب میں کو بیراگ دیو آپ رہت رنک
پہلے تو بانکی اُن دکھا کے من میر لنیوری
نیاز کو ہماری سنگت سوتن بین چھنیوری

ایضاً

سکھی جا رہے ڈارے برہا گن سب گات
ہون برہن کو پیا تچ دنیو سوت پکر دہات
بید جونیاری دھن لاکھ پھاگ پر گوبات
نیاز پیا بن کیونکر گری کیسے کٹے دھرات

ایضاً

۱۲۶	اُگو جو نوا کیسے کر رکھوں سنبھار	انہو مو لے ٹیو پھولے برن برن کی بہار
	آیا چھاگن سب ہو ری کھیلے ترنی بار بار	ہم میت گونوا کینو دینو مو ہے سبار
	برہ اگن مو ہے جاری ہے ڈاڑے چھن بل سوار	
	نیا زپیا بن جی نکست ہے ایسی لگن بہت یار	
	منہ	
	اچرج دیکھ مور پیر واسدار بہت مور گہا بن	ہون گیانی گہر نائیل کھوت بہت نکست جاہیں
	ست گرو کی کرپا کینو پیا پاک ڈاری گہا بن	گہر باہر آپ وہی ہے نیا ز ہون ناہیں
	منہ	
	من لاگوا بکسی چھوٹی لگ پیہم کی ڈوری	نیں در آئیں ناہتہ در ہیں جا ڈپیری آوری
	برہاگن سلگت تن من جل بل بھسم ہو ری	نیا ز تھاری ہے بلیاں بیگ کھیر ہو ری
	منہ	
	مین فوری ہے سن ری سہی آن برہا کینو جوہر	تاری موہ انگارے لاگیں دھوا دہا زہی ہوہر
	دیکھوں میں تھار کشت لگا چشت چند کی او	گنج شکر کے نند چند پر ہو ہے نیا ز جوہر
	منہ	
	کاہو کلا کل ناہیں پرکے بیا کل رہت سر پر	ناجا نو نکا ہوت ہے من میں مٹھی مٹھی پیر
	سگری رین موہ تربیت بتی نین دھرت نین	پیر نظام نیا ز اپنی کی آن بند ہاؤ دھیر
	ایصنا	

۱۲۷	نیا لگا دو پار خواجہ موری نیا لگا دو پار	بنا کہو یا بھی بھی ہوں آن پڑی منجہ ہار
	تا کوئی اپنا باہم گہیا نا کوئی کہیوں ہار	بوڑی جات ہے نیا ز کی نیا تم ہوتے جگتار
	ایصنا	
	نظام الدین گریب نواز باہم گہی کی تھیں کوراج	زری زلف بخش محبوب الہی سر امیر مہا تیراج
	گنج شکر کی پیار سے دلا سوہت تمپر نہد کوراج	سب مور منگی کان سنوار و تن من جوہر تیراج
	کبت	
	رنگ راجو بشت نمی رت حضرت بنی رسول کی	ہر ہر رنگ حسن کی لال لال کیا حسن کی لالی
	دنوالقام امت کے شفاعت یعنی نیا ز قبول کی	
	ہوری	
	ہوری کھیلے شام سے میں چلی برج کی گریا	ہاتھ میں تھال عمیر گلال کو سر پر رنگ کی لگریا
	جو پیا ہم جو زچہر کے میں بورون دانی پگریا	نیا ز کھنا جانت بوجت کو بتا مے دیو ڈگریا
	منہ	
	سکھی جا کہو من موہن گویا تھپے تو ہی دریکو	موہکا ہو کلا کل ناہیں پرت کیو بیا کل تن من ہرنکو
	دو کھ روپ جو بن سب کہو دیو جو سیت ملے کو	جب نیا ز بران سکت نری پھر کر ہوں ہاؤ کو
	منہ	
	ہلٹا جیا پیا دیکھیں کو نہ سہا کچھ موہ نہ برہنکو	دو نین بہے چہر کی جہر نا لون مالو رات سنو کو

پیاپیت پر ہون رہی پیا اوکھٹ یا بید کو : توری بیل جاؤں نیاز پیدا وہ دور کوئی منگو

منہ

پیا پچھت ہم کچھ نہ کہی ای من کی بامنی میں رہی : بیا کل پیرت ہو رہی ماری کو نکون بیت سہی
جائے کو کوئی نیاز مولا مت چھاڑو موری ہیاں گہی : اپنے عاشق کو پاراوتار ما بھر دہار موری نیا ہی رہی

ایضاً

ہوری ہوئی اے نندیا کی ماتی : چہون اور ہیاں کی دہوم جی گہر گہر چو چوری
اوسر پٹی یاد کر گی کت ہیاں کت ہوری : نیاز کہا ہو کل پچھتاے آج کر دسو کوری

ایضاً

کیو چوری رنگ ہوری اجیر خواجہ : زنا ریکی پاک چیز یا ہم کی رنگ چھوری
راناراؤ اور شیخ مشائخ مل چا پچھوری : جاسن ہیں محبوب اپنی گوپن مان کشوری
پارسیا کی بزل مورت جوتی روپ ہوری : ایسے رنگیے بنے سے لاگی نیاز کی منگی روری

ایضاً

پیا مسمتم کیسے کنی من ہر کی پہر کہہ نہ لینی : تم بن دن ہبہو ماس برابرین بے کو برینی
نیاز تہارے کاج گنوائی گہر کی لاج کٹم جی : کوئی کہے مو کو دہیاری کوئی کہے منگی اپنی

ایضاً

ایسی ہوری کون رچوری جا کی دہوم جی چو اور : کرت پچکاری زسرتی ہم ریکے رنگ پھوری
ترنی تادی سہیا ساری دنی ہوئی کیو سوری : وارسیا لاگ رہی نیاز کی چت ہی ڈوری

نیازیہ اکیڈمی

نیازیہ اکیڈمی کے قیام کا مقصد حضور قبلہ شاہ
نیاز بریلوی کے دینی علوم، مسلک تصوف، ان
کے پیغام محبت اور ان کی تصانیف کی اشاعت نیز ان
کے اور ان کے خالوادے کے دیگر علماء و صوفیاء
کے دینی روحانی، علمی اور ادبی کارناموں کو عام
کرنا ہے۔

شاہ شہباز میاں نیازی
خانقاہ نیازیہ خواجہ قطب بریلی شریف